

9 772218 214005

18013

10-11 АЗАРТНАЯ ГЕАГРАФІЯ ЛІТВЫ І БЕЛАРУСІ

4 БЕЗЫДЭЙНАЯ ІДЭАЛОГІЯ

Ціха і незаўважна ў Беларусі прайшоў 15-гадовы юбілей ідэалагічнага семінара, які прыраўняў ролю ідэалогіі для дзяржавы да ролі імуннай сістэмы для жывога арганізма

5 «ПАЛІТЫКА – ГЭТА ТОЕ, ЯК ТЫ ЖЫВЕШ»

- Каб быць упэўненым і готовым да рэпрэсій, патрэбная добрая матывацыя.
- Для Івана Камара гэта – «ненадзялівасць у гэтым грамадстве»

6 ХТО КОРМИЦЬ «ДАРМАЕДАЎ»?

Само паняцце «дармаед» – прапагандысцкі штамп, які не адлюстроўвае рэчаіснасць. І тут нават не трэба звяртацца да паняцця маралі ці культуры грамадства. Дастатковая строгіх эканамічных паказчыкаў

Ідэальным спалучэннем павеваў Асветніцтва з наймаднейшымі спакусамі тагачаснага вышэйшага свету была картачная гульня з геаграфічным зместам. Гульня, якая наўпраст датычыцца нашай радзімы

У каго «савецкая ментальнасць»?

Вельмі цікава, як кіраўніцтва краіны ўспрымае сваіх грамадзян

Сергей ПУЛЬША

абноўленым? У падвышенні пенсійнага ўзросту?

Тое, што міністр разумее пад «клопатам дзяржавы», – на самреч не клопат. Гэта кантроль. Дзяржава імкнецца менавіта кантролюваць жыццё грамадства і грамадзян. І яна ўсімі магчымымі сродкамі прадукуе «савецкую ментальнасць», калі кантроль быў хіба не асноўнай часткай сістэмы.

Чаму ўзнікла размеркаванне? Не з-за клопату пра «гарантаванае першае працоўнае месца». Было багата выпадкаў, калі студэнты самастойна знаходзілі працоўныя месцы і прыносілі заяўкі на працаўладкаванне, – а іх размяркоўвалі зусім у іншыя месцы (мы пра гэта шмат пісалі ў рубрыцы «Я працую па размеркаванні»).

З чаго ўзнік дэкрэт пра дармаедаў? З імкнення кантролюваць працоўную сілу. З таго ж шрагу – кароткатэрміновыя працоўныя контракты на дзяржпрадпрыемствах: каб чалавека было лёгка шантажаваць звольненнем.

Гэта і ёсць «савецкая ментальнасць» ад слова «мент». То, што «наверсе» бачыцца клопатам, насамреч – кантроль пад выглядам клопату.

З усяго афіцыёзу нам кажуць: гэта Лукашэнка выплачвае пенсіі і заробкі – хай невялічкія, але рэгулярна. Гэта дзяржава клапоціца пра мачярынства і дзяцінства, гэта дзякуючы ўладзе ў нас ёсць школы і бальніцы. І зразумела, чаму нам навязваецца такі пункт гледжання. Так насељніцтва прасцей кантролюваць. Так дзяржчиноўнікі апраўдаюць сваё існаванне, сваю важнасць і патрэбнасць.

Каб мы не думалі, што можа (і павінна) быць лепш. Каб задаволіцца тым малым, што маем. «Савецкую ментальнасць» нам насаджваюць ці не гвалтоўна

ўжо больш за чвэрць стагоддзя пасля скону СССР. Каб усе былі аднолькавыя і паслухмяныя. Каб не «жадалі дзіўнага», не высоўваліся і не патрабавалі лепшага, іншага, не турбавалі ўлады, якім і так утульна.

У прынцыпе, я разумею, чаму Макей кажа пра «савецкую ментальнасць» і «клопат дзяржавы». Ён шчыра верыць утакі малонак свету, які абумоўлены яго бачаннем – бачаннем з вакна службага лімузіна. Ён упэўнены, што і яго праца – гэта клопат пра людзей, якія нібыта загразілі ў «савецкай ментальнасці».

Каб змяніць гэты пункт гледжання, яму трэба выйсці са сваёй «зоне камфорту». Трэба апрануць драныя джынсы, швэдэр і выправіца на Камароўскі рынак альбо на рынок у Ждановічах. Стаць з куфлем піва

ля чабуречнай альбо шаўрмы. І паслушаць, што кажуць людзі.

Менавіта там яго чакае сюрприз: ён зможа пабачыць, што ніякай «савецкай ментальнасці» ў беларусаў не засталося. Што людзі на дзяржаву ўжо даўно не разлічваюць. Што ўвесе той «клопат дзяржавы» – не тош штоб бескарысны, а нават шкодны. Што людзі гэткага клопату наеліся па самае не могу і гатовыя яго змяніць на што заўгодна.

Але як потым працаўца з гэтym веданнем? Хіба што сышодзіць у адстаўку.

І яшчэ адна думка, выказана спадаром Макеем: «На мой погляд, і гэта не толькі маё меркаванне, забяспечыць поўную рэалізацыю правоў чалавека можна толькі ў эканамічна развітым грамадстве, якое дасягнула пэўнага ўзроўню эканамічнага,

палітычнага і сацыяльнага развіцця». Так міністр замежных спраў апраўдае і нашу «стабільнасць», і (ускосна) рэпрэсіі іншадумцаў.

Насамреч, гэта старая спрэчка пачатку 1990-х гадоў: «Што важней: мова ці кілбаса?» Грамадзянскія свабоды ці эканамічныя дабрабыт? Правы чалавека ці заможнае грамадства?

На пытанне адказала сама постсавецкая гісторыя Беларусі. Высветлілася, што эканамічны дабрабыт немагчымы без эканамічных правоў, а эканамічныя права – складнік правоў грамадзянскіх. Фігурайна – «будзе мова, будзе і кілбаса». Задбаспечыць эканамічна развітае грамадства можна толькі пры рэалізацыі правоў чалавека.

А для гэтага трэба найперш адмовіцца ад усялякіх думак пра «савецкую ментальнасць».

«Загінуў смерцю мужніх...», а магілу — знесці!

Алесь КІРКЕВІЧ

У авангардзе барацьбы з памяцю пра «подзвіг савецкага народа» апынуліся камунальнікі! Менавіта дзяржструктурны збіраюцца зносіць помнікі ўдзельнікам Другой сусветнай вайны ў Мінску. Не верыце?..

Дзясяткі магілаў на Вайсковых могілках у Мінску сёння маюць адмысловыя пазнакі. Гэта альбо белая цыдулка, якая нагадвае, што магілу трэба прыбраць, ці яе лёс будзе вырашаць Спецкамбінат камунальна-побытавага абслугоўвання. Альбо — жоўтая фарба, якой пазначаны помнікі, агароджы ды некаторыя дрэвы. Жоўтая пляма — знак бяды і міжвольная асацыяцыя з жоўтымі зоркамі Давіда ў часы Другой сусветнай вайны...

Паводле старшыні Таварыства аховы помнікаў гісторыі і культуры Антона Астаповіча, Вайсковая могілкі ў Мінску маюць статус гісторыка-культурнай каштоўнасці. І падобныя пазнакі пра імаверны знос — парушэнне заканадаўства.

«Спецкамбінат КПА парушае заканадаўства, бо ўсе працы на

тэрыторыі гэтых могілак павінны ўзгадняцца з Міністэрствам культуры, — тлумачыць Астаповіч. — Трэба пісаць у прокуратуру — і таблічкі знікнучы! На жаль, ані я, ані актывісты Таварыства, не могуць грудзямі закрыць усе помнікі ў Беларусі».

Паводле Астаповіча, падобная сітуацыя была і на мінскіх Кальварыйскіх могілках. Звароты ў прокуратуру дапамаглі, зносу ўдалося пазбегнуць.

Цікава, што апроц дзясяткай магілаў шараговых мінчукоў пад знос трапілі таксама паходні савецкіх войсковаў — удзельнікаў Другой сусветнай. Вось магіла Міхаіла Лішыца, які загінуў 7 мая 1944-га — пад знос! Фёдар Вайткевіч загінуў у лютым 45-га, але жонка прывезла цела ў Беларусь, каб паходаць «на роднай зямлі», як кажа надпіс на помніку, — пад знос! Гвардзій маёр Шаўчэнка «загінуў смерцю мужніх у 1945-м на заходнім беразе Одэра» — пад знос!..

Большасць цыдулак з папярэджаннямі датаванымі жнівнем 2015-га, то бок зносіць магілы можна было ўжо ў жнівні 2017-га. Паходані пакуль стаяць, але самі пазнакі ды гурба бітых старых надмагілляў і агароджаў пад адным з дрэваў нагадваюць пра лёс помнікаў у выпадку, калі камунальнікам не нагадаць пра сілу закона.

На вуліцах Слуцка з'явіліся таксоўкі з беларускім каларытам

Зінаіда ЦІМОШАК

На вуліцах Слуцка ўжо другі тыдзень бегаюць сімпатычныя таксоўкі «Калі ласка» з беларускім арнаментам.

Галаўное прадпрыемства новай службы таксі знаходзіцца ў Баранавічах.

Падобныя таксоўкі ўжо каля года працујуць у Баранавічах і Пінску. Стваральнік службы Актай Гашымаў вядомы ў Баранавічах як патрыёт Беларусі і патрабавальны менеджэр.

Як паведаміў намеснік дырэктара службы таксовак «Калі ласка» Валянцін Панятоўскі, зараз у Слуцку працујуць 6 такіх таксовак. Сам намеснік дырэктара з прыязнансцю ставіцца да беларускай мовы і зацікаўлены ў пашырэнні беларускамоўнага асяроддзя ў Слуцку.

Уладзімір — кіроўца адной з таксовак, у фірме «Калі ласка» працуе толькі другі дзень. Ён распавеў, што случане яшчэ не прызываіліся да расфарбоўкі таксоўкі і вельмі дзівяцца зневішчымі выгляду аўтамабіля.

— Людзі дзеляцца сваімі ўражаннямі, у асноўным, радуюцца такой незвычайнасці таксоўкі, гавораць, што «ўжо даўно час беларусам мець што-небудзь беларускае», — гаворыць кіроўца.

Уладзімір адзначае высокія патрабаванні кіраўніцтва да працы кіроўцы, культуры абслугоўвання і чысціні ў салоне аўтамабіля.

Жыхары горада, з якімі ўда-лося паразмайляць на тэму з'яўлення новых таксовак, у большасці сваёй пазітыўна ставяцца да афарбоўкі аўто ў нацыянальным стылі. Найбольшую радасць, зразумела, прайяўляюць свядомыя беларусы. Мянэ ж цікавілі выказванні выпадковых случчан.

З 7 чалавек, з якімі здолела паразмайляць, пяцёра ўхвалілі новае «адзенне» таксовак, адна жыхарка была супраць пашырэння беларускасці, а яшчэ аднаму случчану ўсё абыякава. Прыйткі жанчына глыбока пенсійнага ўзросту нават з нянявісцю паставілася не толькі да нацыянальнага каларыту таксовак, але і ўвогуле да саміх таксовак.

«Разрисовали новыя машины, наверное, у них много де-

Чаго беларусам чакаць ад падзення расійскага рубля

ЗША ўяўлі новыя эканамічныя санкцыі супраць Расіі, і гэта імгненна паўплывала на курс расійскага рубля. Як гэта адаб'еца на беларускай эканоміцы і шараговых беларусах, тлумачыць старышы аналітык кампаніі «Альпарты» Вадзім Іосуб.

Уплыў на курс беларускага рубля

Моцнае падзенне расійскага рубля прыводзіць да стандартнай і імгненнай рэакцыі беларускага валютнага рынка — долар і ёўра адносна беларускага рубля раствуць, а расійскі рубель падае. Так было ўчора, і такую ж карціну мы назіраем падчас сённяшніх таргоў. З пункту гледжання валютнага кошыка беларускі рубель умацоўваецца. А ўсё таму, што расійскі рубель у валютным кошыку займае 50%, і падзенне расійскага рубля да беларускага пераважае рост долара і ёўра.

На беларускую эканоміку

Калі падзенне расійскага рубля адносна беларускага працягненца, пашерпіць і беларускую эканоміку, і беларускі валютны рынак. У Расію ідзе

нег, будут воздействоўваць на умы людей. Я на такси не езджу, у мене на это нет денег, а белорусская мова мне глубоко противная. Не люблю и людей, которые на ней говорят», — вось так выказалася пенсіянерка свае адносіны да тэмы размовы.

Яе слова не спадаліся нават суседзям. 46-гадовы Сяргей заяўвіў, што ён — беларус і гэтым ганарыцца. У сярэдняй школе меў «тройку» па беларускай мове, але цяпер па-новому вучыцца размаўляць.

Сяргей не задаволены тым, што зараз паўсюдна адбываецца пашырэнне сферы ўжывання кітайскай мовы, але толькі не беларускай.

— У банкаматае можна выкананіць аперацию па кітайскай мове, у аэропорце — пачытаць аўбяўы на табло па-кітайску, а дзе ж наша беларуская мова?

Мужчына гаворыць, што зацікаўлены ў пашырэнні беларускасці і ў развіцці беларускай эканомікі, каб можна было ганарыцца краінай не толькі ў тэорыі, але і на практыцы. Дзеля гэтага патрэбны і высокі ўзровень жыцця, і нацыянальная свядомасць. Сяргей называе нацыянальную таксоўкі «ластаўкамі», якія прылягнулі краіну сярод зімы».

вялікая частка беларускага экспарту, ад «малочкі» да самазвалаў. Падзенне расійскага рубля адносна беларускага робіць беларускую прадукцыю на расійскім рынку больш дарагой і менш канкурантадарынай.

Але калі ў найбліжэйшы час падзенне расійскага рубля спыніцца, глабальных наступстваў для беларускай эканомікі можа і не быць.

Ці выгадна гэта шараговым беларусам

Калі падзенне курса расійскага рубля працягненца, можа ўзнікнучы сітуацыя, аналогічная той, што была ў 2014 годзе, калі беларусы паехаілі ў Расію па «танні» аўтамабілі і электратрэхніку. Праўда, у 2014 годзе гэтае паломніцтва беларусаў у Расію пачалося пасля таго, як расійскі рубель упаў адносна беларускага больш як на 30%. Цяпер жа, па вініку двух дзён, расійскі рубель адносна беларускага ўпаў на 4%.

У якой валюце лепш зберагаць

Пасля таго, як у 2014 годзе Расія зрабілася аб'ектам санкцый, стала зразумела, што расійская валюта — рызыкоўны аб'ект для захоўвання зберажэння. Сёння мы маем дадатковое пачверджанне гэтаму. Таму дэпозіт лепш захоўваць

ваць у беларускіх рублях, а кеш дзяляць паміж доларам і ёўра.

Ці чакаць далейшага падзення

Цалкам імаверна, што сёння падзенне расійскага рубля спыніцца. І ўжо ад заўтра курс расійскага рубля можа стабілізавацца — як да долара і ёўра, так і да беларускага рубля. Але ёсьць і пэўная нявызначанасць з прычыны санкцый: вядома, што ўжо актыўна абмяркоўваюцца новыя санкцыі праз датычныя санкцыі Расіі да хімічных атак у Сірыі. І будучыня расійскага рубля залежыцца ад узроўню санкцый — будуть яны «плюшавымі» ці такімі ж эфектыўнымі, як пятнічныя.

Ці будзе Нацбанк рэгуляваць курсы

Гэта малаймаверна. У нас «плаваючы» курс, і асаблівасць яго ў тым, што рынак сам сябе збалансуе і скарэктует. Калі расійскі рубель рэзка абваліцца адносна беларускага, беларусы павялічаць попыт на валюту дзеля пакупак у Расіі. Паступленні валюты з Расіі захаваюцца, і ўжо беларускі рубель пачне падаць адносна расійскага, выраўняецца з ім. У той жа час працягненца рост курса долара і ёўра. Тоэ ж было на мяжы 2014 і 2015 гадоў.

Паводле euroradio.fm

Вольга Чайчыц: «Прыграілі сілай прывесці ў суд і асудзіць»

Адразу чатыры суды над журналістамі «Белсата» Вольгай Чайчыц, Андрусём Козелам, Аляксандрам Баразенкам і Ганнай Аземшай былі прызначаны на 10 красавіка. На іх складзены пратаколы паводле артыкула 22.9 КаAP Рэспублікі Беларусь (парушэнне заканадаўства аб СМИ).

Як паведамляе «Белсат», 10 красавіка адбыліся толькі два судовыя пасяджэнні — над Аляксандрам Баразенкам і Ганнай Аземшай. Працэс адбыўся завочна, бо журналісты ў суд не з'явіліся. Праз тэлфон вынікі разгляду чарговай справы над імі працаўнікі суду гаварыць адмовіліся. Паведамілі, што дашлюць поштай.

Паводле інфармацыі Беларускай асацыяцыі журналістаў, гэта ўжо трэці суд над Баразенкам і Аземшай ад пачатку месяца (пасяджэнні ўжо адбыліся 2 і 5 красавіка). Кожны раз падставай для пераследу была праца журналистаў па асвяленні затрымання і суда над Андрусём Козелам.

Працэс над Андрусём Козелам і Вольгай Чайчыц адкладлі. Дакладней даты новага

пасяджэння няма, затое журналістаў папярэдзілі, што ў выпадку нез'яўлення ў суд, іх туды даставяць прымусова. Падставай для складання пратаколаў стала праца журналістай над сюжэтам пра датэрміновае галасаванне на мясцовых выбарах.

Вольга Чайчыц, каментуючы гэту сітуацыю, адзначае:

«Не бачу сэнсу ездзіць на суды, бо нікія нашы аргументы ніколі ніхто не слухае. Да таго ж яны прызначылі пасяджэнне на час, калі ў Андруса дзень народзіна. Калі мы не паехаім і патэлефанавалі даведацца пра вынікі, на нас пачалі крычаць, што мы «праз нейкае свята» не хадзелі прыехаць. Сказалі, што наступным разам прывядуць нас сілай і асудзяць».

Акрамя таго, супраць журналістаў распачатая адміністрацыйная справа ў Карэліцкім раёне за сюжэт пра грамадзяніна Туркменістана Рустама Бабакулыева, які скардзіцца на рабскую працу ў беларускім калгасе. Дата суду па гэтай справе пакуль не вядомая.

З пачатку года агульная сума штрафаў паводле артыкула 22.9 КаAP Рэспублікі Беларусь (парушэнне заканадаўства аб СМИ) па стане на 11 красавіка складае 859 базавых величынёў, альбо 8594 ёўра.

spring96.org

ТЫДНЁВЫ АГЛЯД

Дэвальвацый навечна?

Сяргей САЛАЎЁУ

Спецыялісты па піяр-тэхналогіях выдатна ведаюць, наколькі важна абраць зручны час для піяр-кампаніі. Не менш выдатна яны ведаюць і пра форс-мажоры. Эта калі ты пачынаеш кампанію, а ў свеце здаряеца такое, што зводзіць усе твае намаганні на нішто: грамадства заклапочваеца іншымі проблемамі. Нешта падобнае здарылася з Аляксандрам Рыгоравічам.

адаеца, презідэнцкая выбары ўсе ж пройдуць у 2019-м. Занадта багата апошнім часам беларускі правадыр дае інфармацыйных нагодаў. То заявіць пра неабходнасць змены ў Канстытуцыю, то пачне размаўляць пра перадачу паўнамоцтва парламенту, то папраўкі ў закон пра СМІ падрыхтуюць... На гэтым тыдні Лукашэнка сустэрёўся з прадстаўнікамі дзяржаўных СМІ.

Прычым, даволі цікава сустэрёўся — да яго візіту быў абвешчаны збор пытанняў да кіраўніка краіны праз інтэрнэт. Планавалася (і адбылося), што на некаторыя з іх ён адкажа. Эта даволі ўдалы сродак надаць падзеі дадатковую ўвагу.

Чаму я лічу гэта піяр-кампаніяй? У такой сустрэчы асаблівай неабходнасці не было. У Аляксандра Рыгоравіча ёсьць графік выступаў, і для таго, каб сказаць нешта важнае, ён мог бы скрыстацца сваім пасланнем парламенту і народу, якое павінна аddyцца 24 красавіка. Таму дадатковая прэс-канферэнцыя, хай і «для сваіх» — дзіўнаватая. Нібыта ён вырашыў праіспектаваць тых, хто знаходзіцца на пярэднім краі ідэалагічнай барацьбы... А чым можа быць выкліканая такая інспекцыя? Хіба што падрыхтоўкай да выбараў.

Так, Лукашэнка на сустрэчы нагаварыў шмат цікавага. Але з большага яго нікто не слухаў, бо здарыўся той самы сусветны форс-мажор. У выніку ўвядзення ў дзяянне пакета амерыканскіх санкций супраць Расіі затрэслася расійскі рубель. Услед за ім абрыйнулася і беларуская валюта — прычым, ледзьве не рэкордна. З 1,95 рубля за долар наш «зайчык» прасеў да 2 рублёў і 3 капеек.

Расійскі рубель за два дні знізіўся на 10%, з 58 рублёў за долар ён скаціўся да 63 з капейкамі, і падзенне працягваецца. Індэкс Маскоўскай біржы (былая ММВБ) толькі ў панядзелак апушціўся больш чым на 9%, а індэкс РТС — амаль на 11%. Абвал па акцыях Ашчадбанка і

ВТБ на працягу дня перавысіў 15%. Сукупная капиталізацыя 50 найбагацейшых людзей Расіі задзень скарацілася больш чым на \$11,7 мільярда, па дадзеных часопіса «Forbes», які разлічваеца ў рэжыме рэальнага часу. Больш за ўсіх страйці Алег Дзерыпака, чые капіталы на фоне рэзкага зніжэння кошту папер Rusal і En+ Group на 1,3 мільярда долараў. Віктар Вексельберг страйці 908 мільёнаў долараў. Сулейман Керымав — 813 мільёнаў. Гэтыя людзі непасрэдна ўнесены ў санкцыйны спіс Мінфіну ЗША як «алігархі», якія «адыгрываюць ключавую ролю ў падтрымцы зламысных дзеянняў Расіі», а таму не павінны быць «ізалаўваны ад наступстваў дэстабілізуючай дзеянасці» расійскіх уладаў.

Яны пацягнулі за сабою асноўнага ўладальніка «Нарыльскага нікелю» (кошт акцыяў 9 красавіка зваліўся больш чым на 15%) Уладзіміра Патаніна, якога, у адрозненне ад першых трох, Мінфін ЗША пакуль у санкцыйны спіс не ўключыў.

І гэты амерыканскі ўдар па алігархах — не апошні. Як паведамляеца, Кангрэс ЗША пачаў падрыхтоўку новага пакета фінансавых санкций супраць Расіі як адказ на атручванне ў Солсбери экса-палкоўніка ГРУ Сяргея Скрыпаля. Новы законопраект патрабуе поўнай забароны для амерыканскіх фізічных і юрыдычных асоб

адно толькі зніжэнне цэнаў не спрацуе.

Вартыя зазначыць, што панікаў пакуль рана — у нас ёсьць пэўная «падушка бяспекі». Згодна з планам урада, напрыканцы мінулага года долар павінен быў каштаваць 2,2114 беларускіх рубля. Па выніках гэтага — 2,2267. Але, дзякуючы пісьменнай і адданай працы Нацбанка, ён захоўваў свае пазіцыі ніжэйшымі за 2 рубля. І таму цяперашні абвал расійскіх грошай пакуль не крытычны для Беларусі. А вось калі падзенне працягнется...

Падзенне расійскага рубля ў той жа час можа паспрыяць не толькі абвалу беларускага, але і вымыванню з нашай краіны долараўвых «заначак» насельніцтва. Адмыслоўцы ўзгадалі: калі расійскі рубель абрыйніўся ў 2014-м, беларусы масава паехалі на закупы ў Бранск і Смаленск — па танныя аўтамабілі і электроніку.

Вымыванне валюты з краіны таксама можа ляжніць беларускі рубель, пра што нядыўна казаў старышы прадстаўнік МВФ у Цэнтральнай і Усходняй Еўропе Бас Бакер. Па словах Бакера, рэзервовыя актывы Беларусі знаходзіцца на нізкім узроўні, а патрабаў валюце ў краіны — высокая. Гэта і ўяўляе пагрозу дэвальвацыі. А калі долары яшчэ і «з'едуць» з краіны ў Расію...

Сучышацца пакуль можна тым, што «расійскі шопінг» адбыўся ў той час, калі расійскі

Панікаў пакуль рана — у нас ёсьць «падушка бяспекі». Па працнозе ўрада, у гэтым годзе долар павінен каштаваць 2,2267 рубля. Але ён захоўваў свае пазіцыі ніжэйшымі за 2 рубля. Цяперашні абвал у Расіі пакуль не крытычны для Беларусі

на любыя аперацыі з расійскім дзяржадоўгам, а таксама на аперацыі з сямі расійскімі дзяржбанкамі: Ашчадбанкам, ВТБ, Газпромбанкам, Банкам Москвы, Рассельгасбанкам, Промсувязьбанкам і ВЭБ. Што, зразумела, не дадае стабільнасці расійскай валюце.

І замест таго, каб уважліва слухаць Аляксандра Рыгоравіча, беларусы ў чарговы раз задаліся пытаннем: ці чакаць у Сінявакі дэвальвацыю? Бо мы, як заўсёды, апынуліся закладнікамі завязкі большасці свайго гандлю на ўсходнюю суседку.

Падзенне расійскага рубля ў адносінах да долара непазаджана выкліча падарожанне (у долараўвым эквіваленце) у Расіі беларускіх тавараў. Адпаведна, іх стануць менш набываць. Для таго, каб узnavіць попыт, трэба будзе альбо зніжаць цэны, альбо зніжаць курс беларускай валюты да долара — то бок, праводзіць дэвальвацыю. Улічваючы, што на Расію ў нас прыходзіцца 44% экспарту і 57% імпарту,

рубель страйці каля 30% сваёй вартасці і апусціцца да 80 рублёў за долар. І зараз важна пачакаць: ці працягнется падзенне расійскага рубля, альбо гэта была ўсяго толькі рынкавая «флуктуацыя» на фоне запуску «санкцыйнага спісу» ЗША.

Карацей, Расія зноў прымусіла нас пахвалявацца. Але ніяма нічога ліхога, каб на добрае не выйшла. Беларусы ў чарговы раз могуць падзекавацца з «Рассельгаснагляду», які нібыта знайшоў у беларускай свініне рэшткі афрыканскай чумы свінняў і забараніў яе пастаўкі ў Расійскую Федэрacyjу. Прычым, пра забарону паведаміў на сваім сайце, не даслаўши афіцыйныя паперы зацікаўленым прадпрыемствам.

Такім чынам, нашыя кілбасныя заводы могуць з чыстым сумленнем пачакаць, наколькі прасядзе ў суседзяў іх рубель. І, адпаведна, са зняццем пытанняў па свініне, выставіць расіянам сваю прадукцыю ўжо на новых коштаках.

ФІГУРЫ ТЫДНЯ

Мікалай Статкевіч

Экс-кандыдат у прэзідэнты і адзін з лідараў Беларускага нацыянальнага кангрэсу ўжо гатовы супрацьдзейнічаць будучаму магчымаму рэферэндуму.

Паводле яго меркавання, магчымы рэферэндум па змене Асноўнага закона — галоўная палітычная падзея, ад якой варта адштурхоўвацца пры планаванні апазыцыйных акцый. «Калі да 26 красавіка стане вядомая дата і вынесеная на галасаванне пытанні, мы скрыстаємся для пратэсту ў тым ліку «Чарнобыльскім шляхам», — гаворыць ён.

Статкевіч не адмаўляеца і ад правядзення 1 мая акцыі супраць рэферэндуму, але падрабязнасці пакуль не раскрывае. «Адзінае, чаго байца ўлада, адзіны сродак супраць яе, які мае грамадства, — гэта масавы пратэст. Ён не толькі падрывае саму ўладу, але і разбурае яе канструкцыі пра лібералізацыю, падрыхтаваныя для Захаду. Калі на рэферэндуме паставяць пытанне аб падаўжэнні прэзідэнцкага тэрміну, то 7 гадоў могуць пачаць лічыць ад моманту рэферэндуму. Значыць, наступныя выбары адбудуцца толькі ў 2025 годзе», — мяркуе палітык.

У інтэрв'ю belsat.eu Статкевіч пералічыў «галоўныя прыкметы таго, што рыхтуеца падрэферэндум». «Па-першае, ідзе штучны разагрэй эканомікі шляхам улівання грошай у некаторыя прадпрыемствы. Па-другое, дыскрэдытацыя пратэсту рукамі персон, якія выступаюць за паляпшэнне рэжыму. Улада таксама праверыла СМІ на лаяльнасць, асабліва тыя, якія працуяць у беларускім сегменте інтэрнэту. Зачыстка інфармацыйнага поля атрымалася. Я маю на ўвазе выпадкі, калі недзяржайнік СМІ перадавалі абрэзлівія выказванні на адрес прыхільнікаў шэсця», — кажа Статкевіч.

Алесь Карлюкевіч

Міністр інфармацыі заўсёды звяртаў на сябе ўвагу тым, што публічна выступаў па-беларуску. «Наша Ніва» нават назвала яго хіба не адзіным беларускамоўным міністрам.

Але выданне заўважыла, што «апошнім часам нешта надамілася»: у двух апошніх выступах, у «Клубе рэдактараў» на БТ і праграме «Тыдзень» на СТБ Карлюкевіч прамаўляў выключна па-руску. У абедвух выпадках гаворка вялася пра меркаваныя змены ў закон аб СМІ.

Вартыя зазначыць, што раней, выступаючы ў парламенце, ён казаў Алене Анісім: «Што датычыцца сёння прысутнасці беларускай мовы на тэлеканалах нашай краіны, мне здаецца, што простора пашырылася істотна, і яна будзе яшчэ ў далейшым пашырацца, калі для гэтага будзе падрыхтавана грамадскасць».

І нават зазначыў, што будзе абліяўвацца пытанне стварэння ў Беларусі тэлеканала з поўным вяшчаннем на беларускай мове. «Лічу, што гэта даволі цікавая работа, і трэба прадоўжыць далей яе абліяўванне», — заяўіў тады Карлюкевіч.

Святаслаў Барановіч

Вязню сумлення, які бараніў дэмантрантаў ад міліцыянтаў у цывільным, 16 красавіка спаўняеца 32 гады. Ён сустэрэне дзень нараджэння ў турме.

Нагадаем, 15 сакавіка 2017 году пасля «Маршу недармадаў» супрацоўнікі міліцыі ў цывільным спрабавалі затрымаць групу анархістаў, калі тыя сядалі ў трапейбус, каб з'ехаць з месца правядзення акцыі. Мінчанін Святаслаў Барановіч не пазнаў у асобах у цывільным міліцыянтаў і заступіўся за маладых людзей. Узнікла бойка, падчас якой Барановіч ударыў чалавека, які, як выясняўся пазней, апынуўся супрацоўнікам міліцыі. Суд Маскоўскага раёна Мінска 12 сакавіка 2018 года прысудзіў Барановіча да 3 гадоў зняволення ў калоніі агульнага рэжыму.

Праваабарончы цэнтр «Вясна» і Беларускі Хельсінкскі камітэт не призналі Святаслава Барановіча палітвізнем. Між тым, Форум «Свабоду палітвізням Беларусі» лічыць справу Святаслава Барановіча цалкам палітычнай матываванай.

Даслаць віншаванні Барановічу можна па адрасе: 222160, Мінская вобласць, г. Жодзіна, вул. Савецкая, 22-а, СТ-8, Барановічу Святаславу Уладзіміравічу.

Сяргей НІКАЛЮК

Безыдэйная ідэалогія

Паводле Інстытута сацыялогіі НАН РБ, адмова ад прававых або маральных рэгулятараў спрыяе прафесійнай дзейнасці.

Некая ціха і незадуманна ў Беларусі прайшоў 15-гадовы юбілей ідэалагічнага семінара, які прыбраўняў ролю ідэалогіі для дзяржавы да ролі імуннай сістэмы для жывога арганізма.

Сцілесць, як выясняецца, упрыгожвае не толькі маладых дзяўчат, але і работнікаў ідэалагічнай вертыкалі. Такая асаблівасць прафесіі, якая для простага чалавека на першы погляд не толькі не бачна, але і не патрэбна.

Іншая справа — аўтар азбуки палітологіі. Без пастаяннага звароту да афіцыйных тэкстаў у інфармацыйнай прасторы яму не абісціся. Дзякуючы сучасным тэхналогіям — сёння для паспяховага пошуку патрэбнай цытаты не авалязкова перабіраць карткі ў картатэках бібліятэк.

Але тых, хто меў у юнацтве такога кшталту досвед, думаю, зацікавіць фрагмент успаміну супрацоўніка міжнароднага аддзела часопіса «Камуніст» Фёдара Бурлацкага: «Неяк я паказваў Суславу тэкст чарговага праGRAMMAGA выступу, і ў адным месцы Суслав заўважыў: «Тут бы трэба цытаткай падмацаваць з Уладзіміра Ільіча. Гэта я сам падбяру». І шустра так пабег у куток кабінета, выцягнуў адну са скрынчак, паставіў яе на стол і стаў хутка-хутка перабіраць карткі з цытатамі. Адну выцягнене, паглядзіць — не, не тая. Іншую пачне чытаць пра сябе — зноў не тая. Потым выцягнену — і так задаволена: «Вось гэтая падыходзіць».

Мафіёзі па-за канкурэнцыяй

Скарыстаюся вопытам «шэрага кардынала» савецкай партыйнай наменклатуры і адкрыю даклад адзінага палітыка (АП) на ідэалагічным семінары, каб знайсці патрэбную цытату. Думаю, вось гэтая падыходзіць: **«Грамадства не можа існаваць без цэласнага зводу ідэй, каштоўнасця і нормы, якія аб'ядноўваюць усіх грамадзян»** (вылучана ў афіцыйным тэксле дакладу. — С.Н.). Дзяржава без ідэалогіі, як і чалавек без думкі, не можа жыць і развівацца, тым больш супрацьстаяць унутраным і зневажлівым пагрозам і выклікам».

Цікава, калі на вуліцы якога-небудзь беларускага населенага пункта папрасіць першых сустэречных пералічыць асноўныя ідэі, каштоўнасці і нормы, што аб'ядноўваюць беларусаў, дык якія будзе верагоднасць супадзення адказаў?

Не здзіўлюся, калі яна апынецца блізкай да нуля. Але не варта спышацца з высновай з нагоды няздольнасці беларускай дзяржавы «жыць і развівацца». Рэспандэнтам складана адказаць на адкрытыя пытанні, г.зн. пытанні, якія не змяшчаюць падказкі ў выглядзе набору адказаў.

зай. Такая прырода грамадскага меркавання. Нічога спецыфічна беларускага ў гэтым няма.

Праілюструю дадзеное сцвярджэнне прыкладам з часопіса Інстытута сацыялогіі НАН РБ «Сацыялагічны альманах» за 2010 год. На старонцы 164 прыведзены адказы на пытанне: «Хто сёння мае поспех у беларускім грамадстве?». Абмяжуся крайнімі адказамі, якія рэспандэнты абрали са спісу: крымінальна-мафіёзныя структуры — 74,3%, працавітыя — 4,7%. Якая аднадушнасць! Якая цэласнасць «зводу ідэі, каштоўнасця і нормаў»! Спаць можна спакойна. Беларусам ёсьць што супрацьпаставіць «унутраным і зневажлівым пагрозам і выклікам».

І вось як такое неардынарнае размеркаванне адказаў каментуе аўтар артыкула «Фарміраванне грамадзянскай культуры як сістэмная задача палітычнага пракцесу ў Беларусі». С. Рыбчак: «У рэйтынгу сацыяльнага поспеху сучаснае беларускае грамадства аддае адназначна прыярытэт тым сацыяльным групам, дасягненне высокага статусу якімі забяспечана, як уяўляеца, іх імпліцитнай адмовай ад прававых або маральных рэгулятараў уласнай прафесійнай дзейнасці».

Мудрагеліста, але калі некалькі разоў перачытаць і з дапамогай Вікіпедыі замяніць прыметнік «імпліцитнай» на «прыхаванай», то зразумець можна. У Беларусі маюць поспех тыя, хто адмаўляюцца выконваць прарававыя і маральныя нормы.

Але для каго гэта навіні? Для чытчыкі НЧ? Для сябру БРСМ або чальцоў прафсаюзаў? А калі чальцоў прафсаюзаў, дык якіх — што ўваходзяць у ФПБ ці БНП? Спіс пытанні можна працягнуць, толькі навошта? Просты чалавек — ён жа абы-

вацель — каштоўнасці і нормы, якія аб'ядноўваюць беларусаў, спазнае «ідучы ад жыцця», а не ад азбукавых паліталаґічных ісцін. Таму ўспрыманне масавага невыканання нормаў у якасці нормы і служыць тым сацыяльным kleem, які склейвае атамізаваных індывідуаў (не блытаць з грамадзянамі) і дазваляе ім узаемадзейнічаць не толькі адзін з адным, але і з афіцыйнымі прадстаўнікамі дзяржавы для народа».

Ідэя — розныя, задача — адна

Яшчэ адна цытата з дакладу: **«Ідэалогія — гэта сістэма ідэй, поглядаў, уяўленняў, пачуццяў і вераванняў аб мэтах развіцця грамадства і чалавека, а таксама аб сродках і шляхах дасягнення гэтых мэтаў...»** (вылучана ў афіцыйным тэксле дакладу. — С.Н.).

Здавалася б, спрачацца тут няма з чым. Аднак, паводле прызнання АП, ідэі, якія ляглі на душу і сэрца, ідэі, якія б «захапілі ўсіх», сформуляваць так і не атрымалася. Ці варта з-за гэтага хвалявацца?

Расійскі філосаф, кіраўнік Цэнтра даследаванняў ідэалагічных працэсаў Аляксандар Рубцову не бачыць нічога фатальнага ў безыдэйнасці постсавецкіх дзяржаўных ідэалогій. Свой алтынізм ён, у прыватнасці, тлумачыць тым, што жорсткасць марксісцка-ленінскай ідэалогіі не зашкодзіла партыі бальшавікоў прыстасоўваць яе пад выкананне новых задач (ваенны камунізм, НЭП, вялікі тэрор і г.д.). У сучасных жа ўмовах, на-адварт, дзялі выканання адной задачы (самазахавання ўлады) у ход ідуць самыя розныя ідэі. «Мяккая беларусізацыя», якую апошнім часам інкryміну-

юць АП расійскія СМИ, — толькі адзін з элементаў такой ідэйнай разнастайнасці. А колькі разоў галоўны архітэктар «беларускай мадэлі» то абвяшчаў пра дэстабілізацію ўплыў пашырэння NATO, то падкрэсліваў, што Беларусь з'яўляецца катэгарычным прыхільнікам існавання моцнага Еўрасаюза.

Пра што размаўляць — задача не тое каб другасная, а сітуатыўная. Сёння на першым плане могуць апынуцца надо, заўтра — канстытуцыйны рэферэндум.

Дазволю сабе яшчэ адну цытату: «Нам патрэбны такі чалавек, які будзе ўмельц і сам размаўляць з людзьмі, і займацца са сродкамі масавай інфармацыі, арганізоўваць іх, і іншымі пытаннямі, якія тычацца ідэалогіі нашай дзяржавы. Гэта ідэалагічная праца, гэта асноўнае».

Прынцып «два ў адным», маўзель, лепей і не сфармуляваць. Але ўлічваючы, што Жаўняк — чалавек ваенны, я пасправаю зрабіць свой унёсак у разуменне дадзенага прынцыпу: ёсьць боегалоўка і ёсьць сродак яе дастаўкі. Адно без другога не існуе, тым не менш блытаць іх не варта.

У адпаведнасці з гэтай логікай, прызначаючы Ірыну Акуловіч генеральным дырэктарам рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства «Беларуское тэлеграфнае агенцтва», АП скіроўваў яе наступнай фразай: «Не скажу, што гэта ўжо такая цяжкая ў вас ноша». Усё правільна. У адрозненне ад «чыстага» ідэолага Жаўняка, зона адказнасці Акуловіч аблежана «сродкам дастаўкі». Выраб «боегалоўкі» для яе другасны.

Дзяржаўным ідэалагам і сёння ёсьць чаму вучыцца ў сваіх камуністычных папярэднікаў. На прыклад, уменню кампенсаваць слабасць ідэй моцнай медыйнай інфраструктурай. Актыўная работа ў гэтым напрамку вядзеца. У прыватнасці, на лютайскай калегіі Міністэрства інфармацыі медыйная галіна разглядалася ў якасці «гіганцкага рэсурсу для забеспечэння дзяржаўнай палітыкі ў нашай краіне».

Тут варта нагадаць чытчам, што «Дэмакратыя ў Рэспубліцы Беларусь ажыццяўляецца на аснове разнастайнасці палітычных ініцыятываў, ідэалогій і поглядаў» (артыкул 4 Канстытуцыі РБ). Але на чыноўнікаў дадзены артыкул Канстытуцыі не распаўсюджваецца. Яны заклапочаныя прасоўваннем не разнастайнасці, а дзяржаўнай палітыкі. Яны заклапочаныя тэхнічнымі бокамі. Адсюль патрабаванне да кожнай раённай газеты (зразумела, дзяржаўнай) «стаць мультымедыйным цэнтрам».

«Палітыка — гэта тое, як ты жывеш»

Твары беларускага анархізму

Мікалай ДЗЯДОК

Анархісці рух у Беларусі
актывізаваўся ў 2007–2008
гадах серый вулічных
акцый і заўажнай
прысутнасцю калоны
анархістаў на традыцыйным
«Чарнобыльскім Шляху».
Але сапраўдную вядомасць
ён набыў пасля верасня
2010 года.

Тады спецслужбы прайшліся
катком па анархічным руху,
чыхіх прадстаўнікоў адвіна-
вацілі ў шэрагу падпалаў, у
тым ліку ў атацы на расійскую
амбасаду ў Мінску. Гэта прывяло
да з'яўлення ў Беларусі трох
палітвізняў-анархістаў.

З таго часу і дагэтуль павяло-
ся, што анархістаў ведаюць,
зазвычай, дзякуючы інфарма-
цыі пра рэпрэсіі супраць іх.
Самі прадстаўнікі руху робяцца
цікавымі СМІ толькі тады, калі
іх саджаюць на суткі, збіваюць
ці судзяць па крымінальных
артыкулах. Аднак матывація
анарак-актывістаў, іх перажы-
ванні і асабістая жыццё заста-
юща за кадрам.

«Новы Час» пачынае серую
матэрываючы, прысвечаных бе-
ларускім анархістам. Першы з
актывістаў — зусім яшчэ мала-
ды хлопец. І, хутчэй за ёсё, яго
палітычны перакананні будуць
трансфармавацца. Але пакуль
што ён — прыхільнік анархізму.

Іван Камар — 16-гадовы ак-
тывіст, які сутыкнуўся з мілі-
цыйскім рэпрэсіям, ледзь толь-
кі паспей пачаць палітычную
дзеянасць. Мы сустрэліся з ім
у адной з мінскіх кавярняў. Ху-
дарявы юнак непрыкметнага выгляду і з засяроджаным по-
глядам. Сёння ён — навучэнец
адной з мінскіх гімназій. Павод-
ле палітычных перакананняў —
анаракт. Паладу жыцця — веган
і стратэйджэр.

Прыход да радыкальных
ідэй Іван звязвае з дзіцячымі
үражаннямі і каляфутбольнай
субкультурай: «...глядзеў у
дзяцінстве фільмы, дзе супра-
ць нацыстам ваявалі. А потым
стаў разумець, што ёсць і зараз
нацысты, і мне стала незразуме-
ла: як так, «дзяды ваявалі» і
ўсё такое! (смеецца). Але потым
зразумеў, што і савецкі рэжым —
лайно. Заўзець за МТЗ-РІПА,
мне быў цікавы каляфутбол... На
банерах бачыў, акрамя сімвалу
антыфашизму, «А» ў крузе,
пачаў цікавіцца. Ну а потым
ужо пачаў чытаць розныя кнігі:
Пітэра Геллерлооса напры-
клад. Артыкулы розныя, бра-
шурсы. Чытаў сайты беларускіх
анарактаваў».

**Нічога новага я не
адчуў, усё гэта было
чакана, я ведаў, як
што будзе. Адзінае,
я не ведаў ніякіх
законаў, што нам
можа быць за тое,
што мы зрабілі. Было
хваляванне, што
будзе далей. Але ў
асноўным — пагрозы,
запужкаванні, — гэта
я пераносіў даволі
спакойна, бо гэтага
чакаў**

дробнае хуліганства — міліцы-
янты выклікалі людзей з больш
«буіных» службай. Адразу вы-
клікалі іншых міліцыянтаў, з
ГУБАЗІКа. Нас развязлі па баках,
не давалі размаўляць. Допыты,
размовы... Нават не адпусцілі
пасля таго, як за намі прыехалі
бацькі. І нягледзячы на тое,
што мы непаўнагодзіні, кінулі
на суткі.

Першапачаткова да нас пры-
ехаў ГУБАЗ, а потым ужо яго
супрацоўнікі сказали, што пры-
ехала брыгада з КДБ, і калі
мы зараз будзем працягваць
маўчаць, прывядуць іх, і з намі
будуць «размаўляць інакш».

На пытанне, што ён адчуў,
калі ўпершыню апынуўся
сам-насам з прадстаўнікамі
«праваахоўных» органаў і ці не
было страшна, Іван адказвае
ўпэўнена: «Нічога новага я не
адчуў, усё гэта было чакана, я
ведаў, як што будзе. Адзінае,
я не ведаў ніякіх законаў, што
нам можа быць за тое, што мы
зрабілі, што за артыкулы. Было
хваляванне, што будзе далей,
што з намі могуць зрабіць. Але ў
асноўным — пагрозы, запуж-
каванні, — усё гэта я пераносіў
даволі спакойна, бо гэтага чакаў.

На малады ўзрост падазронага
міліцыянты зняжку не рабілі:
«З шасці вечара да дзвеўці нас
цягалі на допыты. Увечары
зачынілі ў камеры, зранку —
зноў на допыт. Пры гэтым нам
нічога не казалі: ці распачатая
крымінальная справа, ці не.
Былі ўсялякія допыты, размо-
вы незразумелыя. Але толькі
на наступны вечар нас адпус-
цілі дамоў, потым зранку мы
приехалі на афіцыйны допыт,
дзе быў адвакат і сацыяльны
педагог са школы».

Не ў прыклад іншым палітыч-
ным крымінальным справам,
выпрабаванне скончылася для
юнака даволі памяркоўна. Праз
некалькі месяцаў, нічога не ка-
жучы, «крыміналку» перавялі ў
адміністрацыйную справу.

На маё пытанне, ці не шка-
дзе ён, што «ўлез у палітыку»,
Іван адказвае цвёрда: «Не, вя-
дома. Ад пачатку: палітыка —
гэта тое, як ты жывеш. Калі не
бярэш сваё жыццё ў свае рукі,
то ім будуць кіраваць іншыя».

Каб быць такім упэўненым
і готовым да рэпрэсій, патрэб-
ная добрая матывацыя. Для
Івана — «несправядлівасць у
гэтым грамадстве». Пытаюся,
у чым яна заключаецца. «Гэта
прыгнёт чалавека чалавекам,
няспынная эксплуатацыя. Лідары
са сваімі амбіцыямі. Розныя
віды дыскрымінацыі, забабоны», —
кажа юнак.

Традыцыйна, хлопец скар-
дзіцца на неразуменне ба-
цькоў: «Як ставяцца да маіх
поглядаў? Негатыўна. Як звы-
чайнія бацькі. Абы не было
вайны, мая хата з краю... Не
хочуць нічога ведаць і чуць».

Тады і я спрабую паддзець
хлопца «абывацельскім» аргу-
ментамі:

**— Даўкі хіба нельга быць
такім, як усе? Так жа прас-
цей, чым сядзець па міліцэй-
скіх пастарунках?**

— Так, прасцей. Але гэта і
жыццём нельга назваць. Про-
ста моўчкі сядзець, бачачы ўсё,
што адбываецца навокал. Гэта
супярэчыць усім майм унутраным
перакананням.

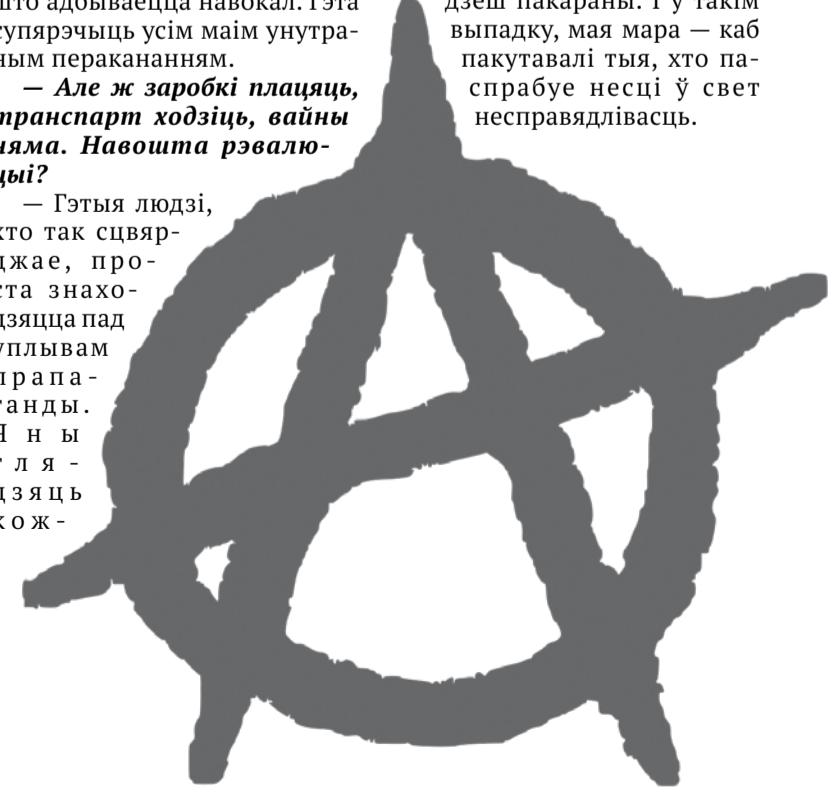
**— Але ж заробкі плацяць,
транспарт ходзіць, вайны
няма. Навошта рэвалю-
цыі?**

— Гэтыя людзі,
хто так сцвяр-
джает, про-
ста знахо-
дзяцца пад
уплывам
прапа-
ганды.
Я ны
глаз
дзяць
ко ж-

ны вечар тэлевізар. Аднак усё,
што там кажуць, — няпраўда. І
абвергнуць гэта можна, калі
адкрыць інтэрнэт і пагартаць
больш-менш свабодныя на-
віны. Асабіста я бачу несправяд-
лівасць і кіраваць іншыя». Мнё
даводзілася ісці па вуліцы і бачыць, напры-
клад, як уціскаюць іншаземца —
проста таму, што ён з іншай
дзяржавы. Такое бывае і з боку
міліцыі, і з боку звычайных
«звышпартыётаў». Прыкладаў
вельмі шмат насамрэч.

Адказы Івана Камара гучаць
упэўнена і безапеляцыйна — як
з кнігі. Але юнак не робіць
урожання зомбі з прамытым
мозгам. Кажа, што акрамя
палітычнага жыцця ў яго шмат
іншых цікаўнасцяў: «...пера-
важна гэта цікаўнасці твор-
чыя. Пісьменніцтва, музыка,
малярство, здымкі. Цікаўлюся
ўсім патроху». Ёсць у хлопца
і мара, але тая — «асабістага
характару», таму казаць пра
яе не хоча.

Напрыканцы размовы па-
думалася, што ў нашай мове
прагучала цікавае словаспа-
лучэнне: «пакутаваць за спра-
вядлівасць». То бок лічыцца,
што справядлівасць — гэта
апрыёры тое, за што буд-
зеш пакараны. І ў такім
выпадку, мая мара — каб
пакутавалі тыя, хто па-
спрабуе несці ў свет
несправядлівасць.

Беларуская дзяржава пры ўсёй штучнай эканомії выдаткоўвае велізарныя сродкі на ўласныя праекты, якія толькі нагружаюць эканоміку. А замест вырашэння сацыяльных проблемаў спрабуе гуляць на стэрэатыпах пра «дармаедаў»

Фота www.novayagazeta.ru

Хто корміць «дармаедаў»?

Віталь МАХНАЧ

«Хто не працуе – той не есць», – згодна з гэтай савецкай аксіёй дзейнічаюць і беларускія ўлады. Яны ўжо пачалі вызначаць, за што плаціць «дармаедам» і колькі каштоўнага дзяржаслугі. Пры гэтым чыноўнікі спрабуюць выклікаць салідарнасць тых, хто яшчэ пры працы. «Чаму я павінен плаціць за дармаедаў?» – можна пачуць ад грамадзян. Але ці адлюстроўвае такі падыход саму з'яву беспрацоўкі?

Хто такі «дармаед»?

Ёсць факт, які перакрэслівае сама пытанне: «Чаму я мушу карміць дармаедаў?» Большасць з беспрацоўных працевалі раней. 35 працэнтаў іх даходу ішло ў Фонд сацыяльнай абароны насељніцтва Беларусі – у тым ліку і на сферу падтрымкі беспрацоўных. Таму яны маюць поўнае права на атрыманне дапамогі, калі самі апінуліся сярод гэтай

часткі грамадства. І дармаедамі іх лічыць ні ў якім разе нельга.

Але як ацэньваць тых, хто наогул ніколі не працеваў і нікія наўпрост не фінансаваў сацыяльныя выдаткі дзяржавы? Падаецца, што гэта і ёсць тыя самыя «дармаеды», якіх, са словаў улады, трэба прымусіць да працы. Але ж і гэтыя людзі ўдзельнічаюць у фінансаванні дзяржавных выдаткаў, бо набываюць тавары ў крамах.

А падатак на дададзеную вартасць, які ўтримліваецца ў кошце кожнага тавару, ідзе ў дзяржавы бюджет.

Атрымліваецца, што сама паняцце «дармаед» – прапагандысцкі штамп, які не адлюстроўвае рэчаіснасць. І тут нават не трэба звяртацца да паняццяў маралі ці культуры грамадства. Дастатковая строгіх эканамічных паказчыкаў.

Вынікі сацыяльной палітыкі

Прынцып стаўлення да беспрацоўных як да людзей другога гатунку, які афіцыйная пропаганда падтрымлівае і замацоўвае як масавы стэрэатып, мае глабальныя наступствы. Па-першае, гэта збядненне працоўных рэурсаў праз эміграцыю: беспрацоўныя шукаюць працу і шчасця за мяжой. І, канешне ж, з'язджае найбольш

мабільная, найбольш адукаваная і найбольш прафесійная іх частка. У выніку мы атрымліваем зніжэнне якасці тых рэсурсаў, што застаюцца. Нават у часы эканамічнага ўздыму, калі будуть патрэбныя спецыялісты, іх давядзецца шукаць за мяжой.

Па-другое, рост колькасці правапарушэнняў. Гэта прамое следства маргіналізацыі насељніцтва, якое не мае працы і іншых шляхоў самарэалізацыі. Як правіла, дзяржава для вырашэння гэтай праблемы яшчэ больш нарощвае аппарат МУС. А гэта – дадатковая выдаткі з бюджету, і барацьба з сімптомамі, а не з прычынамі хваробы. Па такім шляху ідуць шматлікія краіны трэцяга свету, чые гарады строга падзеленыя на «гета» для заможных жыхароў і для жабракоў – як, напрыклад, у Бразіліі. А сілавыя ведамствы займаюцца абаронай першых ад другіх.

Яшчэ адно следства такога падыходу да беспрацоўя – знішчэнне творчага патэнцыялу моладзі. Значная частка прафесій сёння найбольш эфектыўна развівае ў сферы фрылансу. І спробы аднесці прадстаўнікоў гэтай супольнасці да «дармаедаў» ніяк не стымулююць іх жадання заставацца ў краіне ўдзельнічаць у інавацыйных праектах, звязанных з беларускай эканомікай.

Фінскі прыклад

Падтрымка беспрацоўных – эфектыўная альтэрнатыва такому падыходу да гэтай праблемы. За яскравы прыклад

можна ўзяць сацыяльную сістэму Фінляндыі.

Памер дапамогі беспрацоўным у гэтай краіне складаў 540 ёура, але з гэтага года пачалася змена сістэмы льготаў. Цягам 2018-га памер дапамогі перастаНЕ залежаць ад узроўню заробку на быўшым месцы працы. Для ўсіх беспрацоўных ён будзе роўны 800 ёура на месяц. З беларускім 10 ёура (адной базавай величынёй) гэта немагчыма парунаць, нават з улікам розніцы коштаў у дзвюх краінах.

Другі момант – празрыстасць працы сацыяльной сістэмы Фінляндыі. Яе аналаг ФСАН публікуе справа здравы аўтрыманых сродкаў, шляхах іх атрыманні і выкарыстанні. Дзейнасць адпаведнага беларускага ведамства – таямніца для грамадзян краіны.

Акрамя гэтага ў Фінляндыі дзейнічае адна з самых эфектыўных сістэм прафсаюзной дапамогі. Калі на працягу 10 месяцаў працы ў Фінляндыі чалавек адлічвае 1% заробку ў прафсаюз, то потым, пасля звальнення, цягам двух гадоў ён будзе атрымліваць дапамогу ў памеры 70 працэнтаў былога заробку. Гэта не тычыцца толькі тых, хто звольніўся па ўласным жаданні. У Беларусі прафсаюзная дапамога беспрацоўным адсутнічае.

Калі супаставіць паказчыкі беспрацоўя ў абедзвюх краінах, то ў Фінляндыі гэта 11%, а ў Беларусі... зноў таямніца. Бо ў афіцыйных паказчыкі, якія не перавышаюць пары працэнтаў, ніхто не верыць, тым больш што

Колькі бюджетных грошай трэба, каб

Наталля КАЛЕСНІЧЕНКА

Ні эканамічных, ні сацыяльных выгадаў ад новага дэкрэта аб так званых «дармаедах» дзяржава не атрымае, перакананыя эксперты.

Ваўрадзе яшчэ вырашаюць, як будзе працеваць дэкрэт аб садзейнічанні занятасці насељніцтва. Але Саўмін ужо даў вызначэнне занятым і незанятым у эканоміцы беларусам. Таксама стала вядома, што «дармаедам» давядзецца па поўным тарыфе плаціць за паслугі ЖКГ і за карыстанне жылымі памяшканнямі.

Эксперты адзначаюць, што новая версія документа не стварае ўмоваў для папаўнення бюджету за кошт непрацуючых грамадзян і, як і дэкрэт аб папярэджанні сацыяльнага ўтрыманства, паўстала без якога-небудзь эканамічнага аргументавання.

— Мэта распрацоўшчыкаў ідэйных натхнільнікаў указа

аб дармаедах ідэалагічна: падзяліць грамадзян на «добрах» – тых, хто працуе, і «дармаедаў» – тых, хто не працуе. Паколькі перад уладамі стаіць у тым ліку задача рэалізаваць даручэнне прэзідэнта, за цаной ніхто не паастаіць, – перакананы кіраўнік праекта «Кошт урада» Уладзімір Кавалкін.

Рэалізуочы дэкрэт №3, улады разаслаць 440 тысяч лістоў

з патрабаваннем заплаціць «дармаедскі» збор. У выніку заплацілі яго толькі 62,7 тысячи грамадзян на агульную суму ў 18,6 мільёна рублёў. А пазней 19 тысяч грамадзян вярнулі 6 мільёнаў рублёў.

У тэорыі дзяржава магла зарабіць на зборах каля 144 мільёнаў рублёў. Але на практыцы аказаўся ў мінусе.

— Зыходзячы з таго, колькі грошай сабралі мінулым разам і колькі іх патрацілі на велізарную пропагандысцкую кампанію праз СМИ, на нарады чыноўнікаў, працоўны час падатковых інспектараў, відаць, што выдаткі значна пераўзыходзяць атрыманы эфект, – падкрэслівае эканаміст.

Другая спроба «стымуляваць» людзей працеваць прывядзе да большых выдаткаў на адміністраванне, чым выхлап, на які разлічвае ўрад, адзначае дырэктар Школы маладых менеджераў публічнага адміністравання SYMPA Наталля Рабава. Акрамя стварэння і дзейнасці камісій, будзе праvodзіцца вялікая праца па інфармаванні, садзейнічанні

самі чыноўнікі не раз называлі лічбу ў 450 тысяч беспрацоўных, што насамрэч бліжэй да 10 працэнтаў ад патэнцыйных працаўнікоў у Беларусі.

Іншая дапамога

Трэба заўважыць, што хоць дапамога беспрацоўным — асноўны паказчык сацыяльнай падтрымкі з боку дзяржавы, але не адзіны. Пенсійная сістэма, сістэма дапамогі і адаптациі інвалідаў і дапамога па догляду за дзецьмі ў Беларусі таксама непараўнальная з фінскай. Найлепшы паказчык з трох пералічаных — у дапамогі сем'ям з малымі дзецьмі. Яна ў нас складае каля 100 ёура (адрозніваецца ў залежнасці ад колькасці дзяцей і іншых чыннікаў). Такі памер дапамогі супастаўны з фінскім, але не супастаўны агульныя даходы сем'яў і іх судносіны з выдаткамі. Як і тэрмін атрымання дапамогі — у Фінляндіі дзяржава дапамагае сям'і, пакуль дзіцяці не спойніца 17 гадоў, а не да 3 гадоў, як у Беларусі. Дый гэты паказчык ніяк не выцягвае юсу сістэму нашай сацыяльнай дапамогі.

Ці не разбираюць фінскую эканоміку такія буйныя выдаткі на сацыялку? Зусім не. Бюджэтныя сродкі ў Фінляндіі ідуць на патрэбы грамадзян, якія гэтыя сродкі і зарабатываюць для бюджету. Вялікія падаткі маюць адваротны бок — добрую сацыяльную абарону грамадства. Сістэма разлічаная і не прыводзіц да бюджэтнага дэфіцыту.

Беларуская ж дзяржава пры ўсёй штучнай эканоміі выдаткоўвае велізарныя сродкі на ўласныя праекты, якія толькі нагружаюць эканоміку. А замест вырашэння сацыяльных проблемаў спрабуе гуляць на стэрэатыпах пра «дармаедаў».

Наступствы гэтага бачныя ўжо зараз. А іх развіццё ў будучыні можна пабачыць на прыкладзе краін трэцяга свету.

«Будзе стымуляваць безгаспадарчасць у сферы ЖКГ»

Урад, як і абяцаў, вызначыў, што будзе лічыцца дармаедам і чым пагражае гэты статус. Спіс тых, хто трапіць пад дзеянне дэкрэта №1, складуць да 1 снежня, а дакладны спіс жыллёва-камунальных паслуг (ЖКП), за якія трэба будзе плаціць па поўных тарыфах, агучаць пазней. Не выключана, што акрамя ЖКП дармаеды будуць цалкам аплачваць і некаторыя іншыя паслугі.

«Незразумела, якім чынам камісія можа паспрыяць пошуку працы»

— Аплата па поўным тарыфе жыллёва-камунальных паслуг — гэта быў адзіны даступны варыянт. Ён неідэальны і з мноствам недахопаў, але адзіны даступны — астатнія былі вельмі складаныя ў рэалізацыі і шмат у чым супярэчылі Канстытуцыі. Але пры гэтым варыянт не доўгатэрміновы, і праз некалькі гадоў будзе ўжо не актуальны, бо ўрад плануе неўзабаве выйсці на стварэнне новай працоўных месцаў, — лічыць Кацярына Барнукова, эксперт Беларускага эканамічнага даследчика-адукацыйнага цэнтра BEROC.

Эксперт кажа, што «камісіі па дармаедах наўрад ці дапамогуць чалавеку знайсці працу».

— Гэта такое бюрократычнае трывненне. Для дапамогі

ў пошуку працы ў нас ёсьць біржа працы і банк вакансій. Незразумела, якім чынам тут здольная паспрыяць камісія. З іншага боку, яна можа дапамагчы людзям, якія сапраўды патрапілі ў складаную сітуацыю, напрыклад, даглядаюць хворых сваякоў. Але, зноў жа, камісіі будуць працаўцаў абсалютна па-разнаму ў розных раёнках, і ў выніку атрымаеца незразумела што.

Ці хопіць чалавеку трох месяцаў, каб знайсці новую працу пасля звольнення, залежыць ад эканамічнай сітуацыі ў краіне, тлумачыць Кацярына Барнукова. Нагадаем, беларусаў, з якімі спынены працоўныя адносіны, — на працягу квартала, наступнага за кварталам, у якім адбылося звольненне, не будуць адносіць да незанятых у эканоміцы.

— Відавочна, што калі мы кажам пра кризіс, які быў у 2015–2016 гадах, гэтага часу недастатковая. У эканамічна добрыя часы можна знайсці працу за 3 месяцы, але праства няма сэнсу адміністрацыяна скарачаць або стымуляваць гэтыя працэсы. Вельмі важна, каб людзі выбіралі ту працу, якая ім пасуе і для якой падыходзяць яны. Гэта частка максімізацыі прадукцыйнасці працы. Калі знаходзіцца абы-якую працу толькі дзеля таго, каб не трапіць у дармаеды, гэта ні да чаго добра не прывядзе.

«Яснасці ў статусе дармаеда не дадалося»

Старшы аналітык «Альпера» Вадзім Іосуб кажа, што

ўдакладненні па дэкрэце №1 атрымаліся чаканымі.

— Яснасці ў статусе дармаеда не дадалося. Больш за тое, ён стаў яшчэ менш вызначаны і зразумелы, чым у першым варыянце дэкрэта мінулага года, — лічыць Вадзім Іосуб.

Аналітык адзначае, што ў старым дэкрэце было зразумела, што, да прыкладу, людзі, якія праводзяць больш за паўгода за мяжой ці вучацца за мяжой, не з'яўляюцца дармаедамі. У новым жа на гэта ўказання ўнямі.

— Першапачаткова было шмат пытанняў наоконт таго, як плаціць поўны кошт паслуг тым, у каго ў сям'і хтосьці дармаед, а хтосьці не, — задаеца пытаннем Вадзім Іосуб. — А значыць, нічога яснай не стала. Не выключана, што гэта могуць спусціць на камісіі па працы з дармаедамі, каб яны дадумвалі, як гэту кашу рэалізуваць. Як мне здаецца, нічога добра не атрымаеца.

Эксперт падкрэслівае, што вырашыць пытанні беспрацоўніцтва гэтым дакументам ніяк не дапаможа.

— Адзінае рашэнне — стварэнне новых працоўных месцаў, — упэўнены аналітык.

— Калі новых працоўных месцаў няма, колькі дэкрэтаў ні піши, беспрацоўніцтва гэтым не дапаможаш. А стварэнню рабочых месцаў дэкрэт не спрыяе зусім. Падобна на тое, што ідэалогія дэкрэта накіравана на тое, каб матывааць людзей да рабскай таннай працы. У нас ёсьць зарэгістраваныя беспрацоўныя — 0,5%, ёсьць фактычнае беспрацоўне па апытаннях Белстата, і яно

прикметна вышэй. Ёсьць людзі, якія, з аднаго боку, шукаюць працу, хочуць працаўца, але не становяцца на біржу працы, каб за вельмі маленькія гроши ўдзельнічаць у грамадскіх працах. Сярод дармаедаў могуць апынуцца людзі з вышэйшай адукацыяй, з вопытам работы, якія лічаць, што гэты занятак не для іх. Але дэкрэт да гэтага людзей матывае. Або спрабуе матывааць. А да рэальнага вырашэння праблем беспрацоўніцтва ён не мае нікага дачынення.

Эксперт лічыць, што 100-працэнтная аплата камунальных паслуг «працягне стымуляваць поўную безгаспадарлівасць, якая робіцца ў сферы ЖКГ».

— Тут якраз упор робіцца на тое, што дармаеды будуць цалкам аплачваць асяяпленне. Па ўсім астатнім мы ўжо наблізіліся да 100% аплаты, — расправядзе Вадзім Іосуб. — Але ў нас да гэтага часу нікто не ведае, што ўваходзіць у сабекошт асяяплення і адкуль бяруцца лічбы. Дастатковая зімой паглядзець на заснеканыя вуліцы — па снегу, які растае, выразна бачна, дзе праходзяць пад зямлём трубы. Становіцца зразумела, што адна з асноўных задач падачы асяяплення — гэта абаргаваць нашу атмасферу. Калі тэарэтычна ўявіць, што частку людзей можна будзе прымусіць аплачваць 100% выдаткаў, — у чым будзе зацікаўлены службы ЖКГ? Можна будзе больш выдаткаў, якія больш пусціць цяплю не ў дамы, а на вуліцу, дапусціць больш працечак вады і г.д.

FINANCE.TUT.BY, пераклад НЧ

прыムусіць «дармаедаў» працаўца?

Уладзімір Кавалкін:

«Мэта распрацоўшчыкаў і ідэйных натхнільнікаў указа аб дармаедах ідэалагічна»

працаўладкаванню, кантролі, разгляду спрэчных пытанняў. Дарадчыцца таксама аплачваць

працу бухгалтараў ЖЭС, участковых міліцыянероў, стварэнне і падтрыманне банка дадзеных незанятых у эканоміцы.

— Документ досыць спрэчны, можа прынесці шмат дадатковых цяжкасцяў. Даўядзеца вырашыць нямала пытанняў, першае з якіх — як аплачваць паслугі ЖКГ, калі на адной плошчы працьвіўнікі дармаеды і недармаеды, — прыводзіць эксперта.

Пры распрацоўцы дэкрэта №1 наўрад ці хто-небудзь рабіў яго эканамічнае абрэзанаванне. Ці выгодны ён грамадству з пункту гледжання эканамічнай эфектыўнасці, можна толькі меркаваць, адзначае Уладзімір Кавалкін. Але відавочна, што грошай будзе зэканомлена значна менш, чым выдаткавана рэурсаў на працу па выяўленні незанятых грамадзян і працы з імі.

— Мы зноў убачылі аналагі партсходаў савецкага перыяду, калі чыноўнікі ўзнесіць будучы засядаць для таго, каб разабраць справу аднаго няшчаснага грамадзяніна дзеля 100–150 рублёў на год, — прагназуе эксперта.

Міністры прагназуе, што пад дзеянне дэкрэта №1 могуць трапіць каля 250 тысяч беларусаў. Улады абяцаюць падыходзіць да вырашэння іх праблем «індывідуальна». Гэта азначае, што камісіям трэба будзе правесці вялікую работу. Фарміраваць спісы тых, хто павінен будзе аплачваць паслугі ЖКГ па поўнаму кошту, інфармаваць іх, разбіраць заявы і спрэчныя пытанні, прымаць рашэнні наоконт вызвалення ад аваўязку плаціць за паслугі па поўных тарыфах — на адміністрацыйнай плошчы.

Калі на аднаго дармаеда камісія хоць бы была з 3 чалавек выдатку плаціць, то атрымалі бы 375 000 чалавека-гадзін, а прыняўшы гадзіну працы дзяржжучага за 6 рублёў (калі ў яго зарплата пяцьсот долараў), атрымліваюць 2 мільёна 250 тысяч рублёў (больш за мільён долараў!). Выдаткаў грошай падаткаплацельшчыкі будзе толькі на пасяджэнні камісіі, падлічыла Наталля Рабава.

Зрэшты, у документах гаворыцца, што сябры камісіі (акрамя сакратара) выконва-

Наталля Рабава:
«Документ досыць спрэчны...
Але вертыкалі далі зразумець,
што даручэнне трэба выконваць,
нагледзячы на што»

паслуг, як цяпер гэта адбываецца з тэхаглядам, — адзначае Наталля Рабава.

Эксперт адзначае: фінансава пытанне для тых беларусаў, хто трапіў пад дэкрэт, будзе стаяць не так востра, як гэта было падчас дзеяння першага дакумента, калі трэба было адразу выплаціць вялікую суму, і рэзкага напружання ў грамадстве новы дэкрэт не выкліча. Але паступова падобны дзеянні могуць прывесці да таго, што абурэнне насельніцтва будзе нарастати.

«Заўтра тваёй краіны»,
пераклад НЧ

МІЖНАРОДНЫЯ НАВІНЫ

ТУРКМЕНІСТАН. Забараніць бікіні і шорты?

У Туркменію забаранілі ўвозіць для продажу жаночыя купальнікі-бікіні і шорты. Пра гэта паведамілі гандляры адзенем. Афіцыных каментараў няма, аднак супрацоўнікі мытнай службы на ўмовах ананімнасці кажуць пра кампанію змагання за мараль. Маўляў, улады вырашылі, што туркменскім дзяўчатам не варта насіць купальнікі. Між тым, з набліжэннем лета попыт на гэтае адзенне толькі расце. Варта адзначыць, што летам тэмпература ў Туркменістане можа дасягаць 50 градусаў. Трэба дадаць, што разнастайныя аблежаванні наконт знешняга выгляду грамадзян туркменскім ўладамі ўводзяцца даўно. Пэўны час у рэспубліцы дзеянічала забарона нават на залатыя зубы. Праца над абліччам жыхарак рэспублікі актывізавалася ў сакавіку гэтага года, калі жанчынам – супрацоўнікам дзяржустану забаранілі цэлы шэраг папулярных касметычных працэдур, у тым ліку фарбаваць і нарощаць пазногі, а таксама фарбаваць валасы ў белы колер. У сувязі з гэтым туркменская мытня перастала праpusкаць у краіну светлыя фарбы для валасоў, а таксама сродкі для меліравання.

Паводле туркменскай прэсы

НОВАЯ ЗЕЛАНДЫЯ. Усе мовы пайшли ад адной?

Такую тэорыю прапанавалі навукоўцы з Новай Зеландыі на старонках часопіса «Science». На аснове вывучэння існуючых у свеце мовай яны сцвярджаюць, што ўсе мовы пайшли ад адной канкрэтнай пратамовы. Пратамова існавала прыкладна 50–70 тысяч гадоў таму ў Афрыцы, калі чалавецтва па ўзору развіцця знаходзілася ў стаНЕ каменнага веку. Каб прыйсці да такой высновы, навукоўцы вывучылі калі 500 моваў, знайшоўшы паміж імі падабенства. Сцвярджаеца, што па ходзе таго, як насы далёкія праціўнікі пачалі пашыраць зону пражывання, кожная група пачала развіваць сваю версію пратамовы. Цяпер засталося толькі знайсці народ, які будзе найбольш блізкім да той старажытнай мовы. На думку навукоўцаў, зрабіць гэта няцяжка. Ёсць думка, што мовы з найбольшай колькасцю гукаў будуць належаць да самых старажытных, у той час як маладыя мовы будуць выкарыстоўваць менш гукаў. Некаторыя афрыканскія мовы ўтрымліваюць больш за сотню фанемаў, у той час як тая ж англійская – толькі каля пяцідзесяці.

Паводле амерыканскай прэсы

ЛІТВА. ЕС супраць прыбіральні

Еўрапейская камісія (ЕК) прыстрашила Літву санкцыямі за адмову многіх жыхароў літоўскіх вёсак далучачца да каналізацыі і ліквідаваць прыбіральні ў дварах. Нагадаем, што Вільня паабязала Брусэлю падлучыць да цэнтральнай каналізацыі прыкладна 800 тысяч жыхароў Літвы, якія ходзяць па патрэбе ў прыбіральні-«шпакоўні» ў двары. Ліквідаваць «домікі з дзіркай» трэба на працягу пяці гадоў, аднак асаблівага прагрэсу пакуль не назіраецца. Улады признаюць, што праз недахоп грошай у людзей працэс падлучэння літоўскіх вёсак да каналізацыі ідзе досыць складана. Тому наўрад ці атрымаеца ліквідаваць ў гэты тэрмін хаяць 2% прыбіральні-«шпакоўні». Гэта азначае, што Літу могуць аштрафаваць. Напрыклад, Люксембург за тое, што не падключыў да каналізацыі дзве акругі, атрымаў аднаразовы штраф у памеры 2 мільёны ёура, а таксама 2,8 тысячи ёура за кожны пратэрмінаваны дзень. Падкрэслім, што ў Літве такіх проблемных акругаў не дзве, а цэлых 58.

Паводле літоўскай прэсы

АРГЕНЦІНА. Знайшлі сына Мюлера?

Калі верыць аргенцінскай газете «El Cronista», у нямецкім МЗС цяпер пануе сапраудны хаос. Справа ўтым, што ў пасольства ФРГ у Буэнас-Айрэсе завітаў пенсіянер, які цудоўна размайляе на нямецкай мове. Ён сцвярджае, што нарадзіўся ў 1946 годзе ў Аргенціне ў падземным бункеры, дзе яго бацька, нацыст Генрых Мюлер (той самы, ролю якога выконваў акцёр Бранавы ў фільме пра Шцірліца) хаваўся разам са сваёй жонкай. Праз нейкі час, каха стары, бацька пакінуў жонку з сынам іznік. Сын Мюлера застаўся жыць з маці, пакуль днімі не згадаў пра свае нямецкія карані і не вырашыў вярнуцца на радзіму прафесію. Паводле «El Cronista», цяпер нямецкія дыпламаты спрабуюць даведацца, ці сапрауды той пенсіянер прыходзіцца родным кіраўніку Гестапа. Не выключана таксама, што стары – хворы на галаву нашчадак нямецкіх каланістаў. Напрыклад, ён сцвярджае, што бацька схаваўся ў бункер, паколькі ведаў, што Гітлер, прайграючы вайну, збіраўся развязаць іншую вайну – ужо атамную.

Паводле брытанскай прэсы

Як серыял зрынуў Чаўшэску

Алег НОВІКАЎ

У красавіку спаўняеца 40 гадоў славутаму серыялу «Далас», які, як высвяляеца сёння, быў вельмі важным фактарам краху дыктатуры Нікалае Чаўшэску.

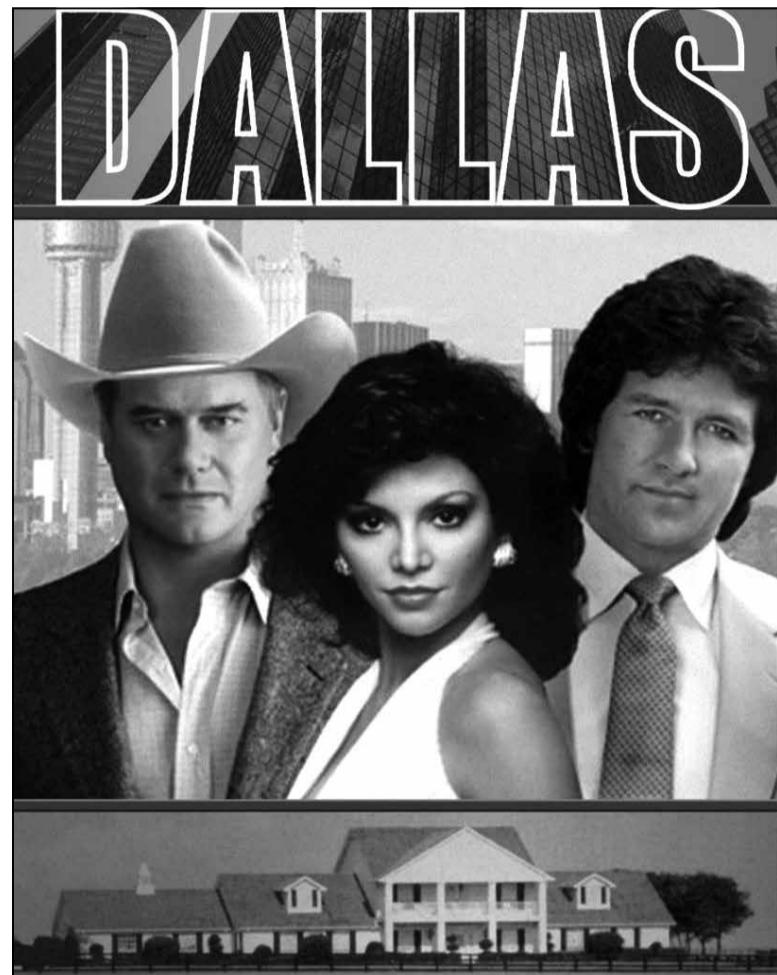
У вядомым рамане-ўтотпії Уладзіміра Вайновіча «Москва-2042» ёсьць сцэна пра тое, як у будучыні жыхары камуністычнай Масквы глядзяць «Далас», кадры якога амерыканцы навучыліся дэманстраваць на неба. Вось як апісваеца сцэна ад імя героя кнігі:

«Усё неба над галавой шугала рознакляровым полыем. На аблоках, якія пакрывалі сотні ці нават тысячи гектараў неба, дэманстраваўся нейкі фільм. З'явіліся ясна бачныя фігуры. Дзведамы ў раскошных сукенках пілі ў рэстарацыі шампанскэ. Павольна праплыў доўгі «кадылак». Я прыгледзеўся і ахнуў: гэта быў «Далас», знакаміты амерыканскі фільм. Па вуліцы міма нас цёкнатоў народу: мужчыны, жанчыны, дзеці і старыя. Многія з іх цягнулі ў руках подсцілкі, падушкі і коўдры. Гэта было падобна на масавую раптоўную эвакуацыю. Я ўліўся ў агульную плыні і неўзабаве разам з усімі апынуўся на шырокай пустцы. Там сядзела ўжо процьма народу. Тысячы, а можа нават дзесяцітысічы. Яны сядзелі ціха, некаторыя паасобку, іншыя групамі. Усе глядзелі ў неба, і ўсё маўчалі. Нейкая маўклівая змова».

Хаця жанрава «Москва-2042» лічыцца сатырычнай фантастыкай, на самай справе нешта падобнае было ў Румыніі часоў дыктатуры Чаўшэску. Прыкладна ў пачатку 1980-х гадоў дыктатар вырашыў паказаць румынам «Далас». На той момант серыял ужо быў сапраўднай класікай. «Мыльная опера», якая транслявалася каналам CBS з 2 красавіка 1978 года, пабіла ўсё рэкорды. Фільму ўдалося прыцягнуць да экранаў рэкордныя 83 мільёны гледачоў – гэта значыць, 76 працэнтаў ад тых, хто глядзіць тэлебачанне ў ЗША.

Дагэтуль сярод культуролагаў працягваюцца спрэчкі пра прычыны поспеху сагі, якая, нагадаем, распавядала пра разборкі ўнутры заможнай тэхаскай сям'і Юнгаў. Лічыцца, што твор выцягнуў акцёра Лары Хэгмэн, які выканаў ролю адмоўнага персанажа Джэя Ара, якога таксама называлі Дж. Р. Нечакана публіка палюбіла героя Хэгмэна, які прыдумляў хітрыя падстуپныя махінацыі для дасягнення метаў. Дайшло да таго, што ў Злучаных Штатах з'явіліся налепкі «Дж. Р. прэзідэнт».

Яшчэ адно ноў-хаў «Далас» – так званыя «кліфхэнгеры» (англ. cliffhanger, або cliffhanger ending), мастацкі прыём у стварэнні сюжэтнай лініі. Усе

эпізоды ў «Даласе» – не толькі заключныя – заканчваліся драматычнымі сцэнамі. У фінале кожнай серыі хтосьці з герояў абавязкова трапляў у аварыю, губляў дзіця або раптам даведваўся пра цяжарнасць.

Аднак не гэта падштурхнула Чаўшэску набыць серыял для пракату ў Румыніі. Румынскае кіраўніцтва, як пішуць гісторыкі, вырашила на прыкладзе «Даласу» давесці карупцыйную прыроду амерыканскай мадэлі, маральны дэкаданс яе эліты.

Аднак румыны адразу пакінулі на серыял інакш. Яны ўбачылі на экране не карупцыю, а шмат рэчаў, пра існаванне якіх нават не ведалі. Такую рэакцыю можна цалкам зразумець, калі ўзгадаць рэаліі румынскага сацыялізму. Паводле афіцыйных інструкцый, у кватэры дазвалялася запальваць толькі адну лямпачку магутнасцю 15 ват, выкарыстанне халадзільніка і іншых электропрыбораў зімой катэгарычна забаранялася. Парушэнні выяўляліся спецыяльна створанай з гэтай метай «эканамічнай паліцыяй». Парушальнікамі для пачатку каралі штрафамі, а ў выпадку рэцыдыву – адключэннем газу і электраенергіі наогул. Гараачая вада ў кватэры практична не падавалася.

Што тычыцца тэлебачання, то яно працавала 2–3 гадзіны на суткі. Большасць кантэнту складалі прапагандысцкія праграмы. Не дзіўна, што «Далас» на іх фоне выглядаў вельмі прырабна. Хутка краіну ахапіла сапраўдная мода на серыял. Суайчыннікі пісалі, што ў той час румынскія бацькі публічна ганарыліся тым, што ў іх сем'ях расце хуліган, не горшы за Дж. Р.

Хутка спецслужбы заўважылі негатыўны ўплыў серыялу на грамадскую думку, пра што

аператыўна даклалі наверх. Кажуць, што Чаўшэску таксама зразумеў памылку, аднак здымачка стужку з праграмы тэлебачання было ўжо позна. Акрамя таго «генія Карпатай» (афіцыйны тытул Чаўшэску) душыла жаба – за серыял было заплачана каштоўнай валютай.

У кнізе Вайновіча прагляд «Даласа» заканчваеца з'яўленнем армады вайсковых самалётаў, якія перарываюць сеанс, абстрэльваючы аблокі трасируючымі снарадамі. Гледачы пры гэтым разбягаюцца. У румынскім варыянце ўсё было іншым. Калі ўвесень 1989-га ў краіне пачаліся першыя хваляванні, румыны аказаліся пасіўнымі да заклікаў афіцыёзу «не дапусціці рэстаўрацыі капіталізму». Наглядзеўшыся «Даласа», яны, наадварот, толькі гэтага і хацелі. Значэнне «Даласа» адзначалі самі рэвалюцыянеры. Ледзь не першым, што зрабілі на румынскім тэлебачанні пасля рэвалюцыі – паказалі серыял без цэнзуры (цэнзары Чаўшэску выразалі з «Даласа» ўсё эратычныя сцэны). Сам Хэгэн у сваіх інтэрв'ю вельмі ганарыўся тым, што серыял з яго ўдзелам зрынуў Чаўшэску.

І толькі пасля смерці актора ў 2012 годзе выясцілася, што ўся гэта гісторыя дасюль хавае шмат сакрэтав. Стала вядома, напрыклад, што Чаўшэску быў вялікім фанатам Хэгмэна, якому нават даваў хабары. Сам Хэгмэн казаў, што гэта плата за дазвол дэманстраваць свае выявы на білбордах у Бухарэсце. Аднак той факт, што ён хаваў гэтыю інфармацыю да самай смерці, дазваляе прэсі дапускаць самыя неверагодныя версіі. Аж да таго, што загад стравяць у 1989 годзе ў натоўп Нікалае Чаўшэску аддаў, жадаючы быць падобным на свайго куміра Дж. Р.

Землятрус па прозвішчы Орбан

Алег НОВІКАЎ

На думку прэзы, пераканаўчая перамога на парламенцкіх выбарах 8 красавіка ў Венгрыі Віктара Орбана і яго партыі «Fidesz» паўплывае на лёс не толькі ўсходненеўрапейскага рэгіёну, але і ўсяго Еўрасаюза.

У прынцыпе, «элегантная перамога» Орбана была адразу прагнаваная. Аднак нейкія надзеі ў яго апанентаў заставаліся. Падчас выбарчай кампаніі сацыялісты — вядучая партыя дэмакратычнай апазіцыі, — нечакана дапусцілі магчымасць каліць з радыкальнымі правымі з партыі «Jobbik». Нягледзячы на экстравагантнасць падобнага саюзу, з'явіўся сапраўды реальны сценар адхіліць ад улады партыю Орбана «Fidesz».

Аднак канчатковая дадзеная венгерская ЦВК пахавалі гэтую ілюзію. «Fidesz» у саюзе з хрысціянскім дэмакратамі атрымаў 48,5 працэнта галасоў пры самай вялікай яўцы за апошнія 15 гадоў (каля 70 працэнтаў). У выніку Орбан здзейсніў не проста самую буйную ў парламенце фракцыю, а фракцыю, якая мае права перапісаць пад сябе Асноўны закон.

Такія вынікі галасавання фенаменальныя для ўсёй Еўропы. Нездарма ў прэсе кажуць пра ўплыў выбараў на агульнаеўрапейскую расклады. Перш за ёсё, як лічаць журналісты, поспех Орбана адгукнецца на профілі Вышаградскай групы — аб'яднання Венгрыі, Чэхіі, Славакіі і Польшчы. Вышаград, які пайшёў у 1991 годзе, апошнім часам адкрыта пікіраваўся з Брусэлем. Гэта выявілася ў сабатажы брусэльскіх цыркуляраў наконт міграцыйнай палітыкі. Усходняя Еўropa ўпарты адмаўляе логіку Еўракамісіі, якая патрабуе ад краінаў-сбяроў ЕС увесці квоту на прыём мігрантаў. Непакоіць старую Еўропу і тое, што лідары Вышаграда апелююць да тэмы абароны хрысціянства, падточваючы свецкія прынцыпы еўрапейскага праекту.

Як піша нямецкі «Tageszeitung», перамога Орбана яшчэ больш замацуе аўтанамісцкі дрэйф краін-сбяроў Вышаграда, затармозіць іх трансфармацыю ў прававыя свецкія дзяржавы. Трыумф Орбана, на думку выдання, як мінімум робіць практична немагчымым распрацоўку агульной еўрапейскай міграцыйнай харты.

Яшчэ больш катэгарычна італьянская «Panorama», якая лічаць, што вышаградскі бунт можа ўвогуле пахаваць Еўрасаюз. Выданне прагнавае, што цэнтрабежны і дэструктывныя працэсы

Фота www.2000.ua

стартуюць пасля 2020-га, калі спыніцца праграма фінансавай падтрымкі краінаў — новых сябраў ЕС. У сваіх фантазіях аўтар публікацыі ў «Panorama» не выключае нават стварэння альтэрнатыўнага Еўрасаюза, аб'яднання «Новая Еўропа», куды, акрамя краінаў Вышаграда, увойдзе Усходняя Германія і Аўстрыя.

Палохаўца ў старой Еўропе таксама экспарту выбарчых тэхнолагій «Fidesz», якія будаваліся на застрашванні электратару на шэсцем мігрантаў. Як адзначае славацкі «Spectator», Орбан можа натхніць «апетыты самадзяржаваў ў іншых палітыкі», якія таксама мараць панаваць без канца і без увагі на палітычныя педантычнасці». Сапраўды, у сталіцах краін Вышаграда поспех Орбана быў успрынуты як прыклад. Далей за ўсіх пайшоў чэшскі прэм'ер Андрэй Бабіч, які віншаваў Орбана на венгерскай мове. Намеснік кіраўніка МЗС Польшчы Конрад Шыманскі заявіў, што «пераканаўчая перамога партыі Віктара Орбана ў Венгрыі з'яўляецца вынікам эманспацыі Цэнтральнай Еўропы».

Найбольшую пагрозу нямецкі «Die Welt» бачыць у тым, што Віктар Орбан — найбольш пра-расійскі сярод вышаградцаў палітык, — становіцца нефармальнымі лідарамі аб'яднання. Не выключана, што Будапешт пачне актыўізацію контакты з Москвой, каб балансаваць у адносінах з Брусэлем. Іншыя лічаць, што лідарства ў Вышаградзе ўсё ж захавае Польшчу як самыя буйныя эканамічныя акторы.

Кааперацыі па лініі Москва — Будапешт вельмі баяцца ва Украіне, дзе апошнім часам абвясцілася «венгерскае пытанне». Этнічныя венгры Закарпацця не задаволены адным з артыкулаў новай рэдакцыі Закона пра адукацыю, які пераводзіць усе школы на цэнтрусацію на мову тытульнай нацыі. За плячыма закарпацкіх венграў стаіць Венгрыя, якія нават патрабуе ўвядзення на тэрыторыю Закарпацця на-зіральнікаў АБСЕ. Украінская прэса аднаголосна канстатуе, што спіраль венгерска-ўкраінскай

канфрантацыі пасля 8 красавіка працягне раскручвацца.

Складаецца ўражанне, што ў старой Еўропе пакуль не ведаюць, як рэагаваць на новыя венгерскія выклікі. Старшыня Еўракамісіі Жан-Клод Юнкер гуляе ў маўчанку. Адказваць замест Юнкера давялося ягонаму спікеру, які карэктина павіншаваў Орбана, да даўшы фразу пра «неабходнасць пошуку агульных інтарэсаў».

А вось шараговыя палітыкі эмоцый не хаваюць. Шматлікія лідары правапулісцкіх партый віталі перамогу Орбана. «Віншуем, Віктар Орбан! Дрэнны дзень для Еўрасаюза, але добры для Еўропы», — такі твіт напісала адна з лідараў партыі «Альтэрнатыва для Германіі». У Нідэрландах мясцовы папуліст Герт Вілдэрс павіншаваў «выдатны вынік» Орбана і яго «заслужаную перамогу». А лідарка французскага «Нацыянальнага фронту» Марын Ле Пэн увогуле лічыць венгерскія выбары пачаткам новай нацыяналістычнай хвалі ў Еўропе.

Падобныя віншаванні выклікалі раз'юшаную рэакцыю з боку лібералаў і эколагаў. Яны кажуць, што сваімі віншаваннямі правыя палітыкі легітымізавалі брудныя піяр-тэхнолагіі Орбана. Яшчэ больш агрэсіўную рыторыку дазволіў сабе міністр замежных спраў Люксембурга Жан Асельборн. Каментуючы падзеі ў Венгрыі, чыноўнік палітычнай неабходнай аўдэнсанцыі ўсіх сябраў ЕС на платформе саюзнай дамовы, каб «нейтралізаваць гэтую пухліну».

З іншага боку, як адзначаюць аглядальнікі, вельмі асцярожная ацэнка Брусэлем вынікаў выбараў у Венгрыі можа азначаць карэцюроўку старой лініі. Замест таго, каб држніць Будапешт, ЕС спрабуе ігнараваць Орбана, намагаючыся ўсё ж уцягнуць яго ў свае гульні і камбінацыі. Міжтым, цяжка ўяўіць, як кіраўніцтва ЕС прайгнаре ідэю Орбана зачыніць адукацыйныя установы і няўрадавыя арганізацыі, якія фінансуе Джордж Сорас. Прычым зрабіць гэта венгерскі прэм'ер абяцае самым бліжэйшым часам.

ПАЛІТЫКІ ТЫДНЯ

Аляксандар Міш

Нямецкі палітык, старшыня так званага «Werteunion» (Саюз каштоўнасцяў) — аб'яднання кансерватараў унутры Саюза хрысціянскіх дэмакратаў (CDU) і баварскага Саюза хрысціянскіх сацыялістаў (CSU), фактычна кінуй выклік Ангеле Меркель.

Міш і яго аднадумцы 7 красавіка на з'ездзе «Werteunion» прынялі «Кансерватыўны маніфест». Документ заклікае Ангелу Меркель адмовіцца ад цэнтрысцкага курсу на карысць вяртання да кансерватыўных каштоўнасцяў. На практыцы гэта павінна азначаць большую ўвагу да праблемаў сям'і, якая павінна будавацца па класічнай схеме, плюс перагляд міграцыйнай палітыкі. На думку кансерватараў, тая палітыка павінна быць больш жорсткай, і ўключаць у тым ліку забарону на культурную аўтаномію. Усе мігранты павінны пагадзіцца на асімляцыю. Таксама прапануецца вярнуць абавязковую ваксовую службу.

Нельга не адзначыць, што ў з'ездзе кансерватараў бралі ўдзел вядомыя апаратчыкі CDU і міністры. Пазіцыю кансерватараў таксама ўзмацнілі навіны з Венгрыі, дзе партыя Віктара Орбана, нефармальная лідара еўрапейскіх правых папулістаў, троумфальна перамагла на парламенцкіх выбарах.

Што да Ангелы Меркель, то яна намагаецца спакойна ўспрымаць крытыку. Як заявіў адзін з яе намеснікаў, кансерватары могуць прапанаваць свае ідэі партыйнай камісіі, сябры якой працуяць над новай партыйнай праграмай.

Алег Ляшко

Лідар Радыкальной партыі Украіны надумаў ажаніцца. Абраницай дэпутата Вярховай Рады стала ўраджэнка Днепрапетровска (зарас — праста Днепр) з іспанскімі каранямі Расіта Сайранен, з якой ён пражыў у грамадзянскім шлюбе амаль 20 гадоў.

Па словам Ляшко, пасля такога тэрміну сумеснага жыцця цягнучы з вяселлем ужо праста непрыстойна. Аднак шмат хто не верыць словам палітыка. Па-першое, грамадскасці сваю жонку і дачку Ляшко паказаў толькі сем гадоў таму. Па-другое, вакол лідара Радыкальной партыі выбухнуў сексуальны скандал — успыла інфармацыя пра нетрадыцыйную сексуальную арыентацыю палітыка. Восенню 2010 года ў сетцы з'явіліся відэазапісы, якія былі зроблены ў 1993 годзе падчас допыту ў праекурытуры, калі тады яшчэ 21-гадовы Алег Ляшко распавёў пра сваё сексуальнае жыццё з мужчынам. З таго часу Ляшко ў народзе ўпарты разглядаюць як прадстаўніка нетрадыцыйной сексуальнай арыентацыі. Менавіта таму і спатрэбілася вяселле, якое, па задуме яго палітэхнолагаў, з'яўляецца спробай рэабілітаваць імідж Ляшко.

У дадатак падціснёт: презідэнцкія выбары ва Украіне адбудуцца ўжо менш чым праз год — 31 сакавіка 2019-га. Ляшко, які мае някепскі рэйтинг, таксама плануе балатавацца.

Але эксперты сумніваюцца ў тым, што Ляшко здолее пазбавіцца рэнамэ гомасексуала. Зрэшты, калі ён выйдзе ў другі тур з Пятром Парашэнкам, то на хвалі пратэстных настроў выбаршчыкі можа заплюшчыць вочы на скандалыны бэкграўнд палітыка.

Аліёу Фор

Палітык, якому 49 гадоў, 8 красавіка па выніках унутрыпарцыйнага галасавання быў абраць новым старшынёй Партыі сацыялістаў Францыі (PS). Яго кандыдатуру падтрымалі

больш за 70 працэнтаў удзельнікаў галасавання.

Яшчэ пару гадоў таму старшыня PS быў вельмі статуснай фігурай у Францыі. Аднак у часы презідэнцтва Франсуа Аланда партыя моцна дэградавала. На презідэнцкіх выбарах 2017-га кандыдат ад сацыялістаў у першым туры атрымаў 6,36 працэнта галасоў, заняўшы толькі пятае месца. На выбарах у Нацыянальную асамблею ўлетку PS атрымала 5,2 працэнта, што забяспечыла ёй усяго 30 мандату. Шмат вядомых сацыялістаў перабеглі ў лагер презідэнта Эмануэля Макрона.

Нягледзячы на шлейф згаданых катастроф, новы старшыня аптymістична глядзіць у будучыню. За кошт падтрымкі сацыяльных ініцыятыў накшталт цяперашняга страйку чыгуначнікай і жорсткай апазіцыі на адрас Макрона сацыялісты збіраюцца вярнуцца ў вялікую палітыку. «Дэвіз рэспублікі — «Свабода, роўнасць, братэрства», а не «Лібералізм, індывідуалізм, бана-партызм», — заявіў у сваёй першай прамове ў якасці старшыні Аліёу Фор, дасылаючы «чорную метку» Макрону.

Праўда, у сацыялістаў шмат канкурантаў на левым флангу. У тым ліку цяпер ужо былая маладая секцыя PS, якая ў дзені абраціла Фора заявіла пра сыйход у аўтаномнае плаванне.

Азартная географія Літвы і Беларусі

Анатоль СЦЕБУРАКА

**Эпоха Асветніцтва
асацыюеца не толькі
з бязмежнай верай
у чалавечы розумі і
гуманізм, — гэта яшчэ
і вясёлы час. Еўропа
канчаткова разняволілася
і пачала жыць напоўніцу,
не адмаўляючи сабе
ў шматлікіх спакусах і
заганах. Сярод апошніх
паважнае месца займалі
ігравыя карты.**

Безумоўна, у карты грали і да таго часу, але маштаб гульняў XVIII стагоддзі пераўышоў усе ранейшыя межы. Ён быў настолькі значным, што на картачных гульнях Людовікам XV нават быў уведзены адмысловы падатак, што мусіў заплатіць дзіркі ў каралеўскім скарбе і прафінансаваць пабудову Венчайшай школы ў Парыжы.

На агульной хвалі папулярнасці карт ды іншых настольных забаваў у Францыі ў XVIII стагоддзі пачынаюць стварацца і аднакрынічныя гульні. У 1711 годзе выходзіць кніга «Увядзенне ва ўсеагульную географію», якая, паводле вызначэння аўтара, была «больш гульня, чым вучоба». Вельмі распаўсюджаным робіцца выданне «Акадэмія гісторычнай гульні» (1718), а ў 1740-я гады сціскаюць да гульнявога фармату нават лацінскую граматику. Праз адаптаваныя карты спрабавалі вывучаць геральдыку, музыку, мову, гісторыю, географію, а ў канцы стагоддзя — засвойваць новыя рэвалюцыйныя каштоўнасці.

Спінімся на адным яскравым артэфакце той прыўкраснай эпохі. Ідэальным спалучэнні павеваў Асветніцтва з найменшымі спакусамі тагачаснага вышэйшага свету — картачной гульні з географічным зместам. Гульні, якая наўпраст датычыцца нашай радзімы.

«Гэта спосаб ужыць на карты іх розуму страту іх грошай»

Гэтыя картачные гульні стала плёнам супраць вядомага парыжскага гравёра і выдаўца эстампай Мікалая Жан-Батыста дэ Пойі (1707–1780) і прадпрымальніка, які спецыялізаваўся на вытворчасці ігравых карт, — Жан-Батыста Мітуара. Апошні актыўна працаўваў у 1746–1770 гадах на французскім рынку і меў не абы-якую рэпутацыю за густ і высокую якасць прадукцыі.

Гульня, пра якую мы кажам, прадавалася ў выглядзе адмысловага камплекта з інструкцыяй пад камерцыйнай называй «Карты для вывучэння географії».

Калі мастак і выдавец былі дастатковая вядомыя асобамі, то з аўтарам арыгінальнай задумы — усе больш складана. Зрэшты, даследчыкам удалося ідэнтыфікація асобу аўтара і зразумець, навошта яму спартрэбілася распрацоўваць такі маштабны аднакрынічны-займальны праект па географіі. Ім апінуўся інжынер-географ спадар Дэлэстр, які, магчыма, атрымаў аднакрынічы пры французскай Акадэміі навук. Ён задумалі гэты праект, калі апінуўся на службе ў замку Ісі ў сям'і Луі-Франсуа дэ Бурбона Канці (1717–1776). Абавязкам інжынера, відаць, быў не толькі дагляд тагтэйшых фартыфікацый, але і выхаванне адзінага сына патрона, хваравітага і кволага Луі-Франсуа-Жазэфа Бурбона (1734–1814). Відавочна, што якраз у пачатку 1750-х гадоў гэты вучань пачаў вучыць географію... Адначасова ў парыжскім выдавецтве з'явіўся набор ігравых географічных карт з адмысловым прысвячэннем дому дэ Канці, па якіх малады «прынц крыўі» мог вандраваць па ўсім свеце, не пакідаючи палаца ў французскай сталіцы.

Дарэчы, адначасова гэта быў і досьць удалы камерцыйны праект, бо карты працягвалі прадавацца яшчэ некалькі дзесяцігоддзя ў Парыжы, Бардо, Авеніёне, Лазане, Женеве, Амстэрдаме і Бруссілі па добрым кошце ў 24 ліўры. Больш таго, на карты быў попыт. Таму ў 1772 годзе быў зроблены нават дадатковы наклад. А выдавец Мітуар, дзякуючы гэтаму і іншым наватарскім праектам, стаў яшчэ больш вядомым у інтэлектуальным асяродку Парыжа.

У рэкламным артыкуле «Газеты вучоных» у 1752 годзе сцвярджалася, што карты зроблены ў той жа паслядоўнасці і логічы, «як настаўнік географіі ажыццяўляе яе выкладанне», а таксама была акрэслена мэтаўвая аўдыторыя патэнцыйных пакупнікоў: «Бацькі і маці, настаўнікі пансіянатаў і ўсе, хто вучыць географію». Памер карт быў дастатковая невялікі (8,4 x 6,1 см), але дазваляў змясціць шмат інфармацый.

За што плаціў аматара азартных гульняў? Было два варыянты: першы — больш танны, разлічаны, відаць, на французскіх патрыётаў (уключаючы толькі гальскія тэрыторыі). Другі — для аматараў еўрапейскай палітычнай географіі. Пойная версія гульні складалася з набору ў адмысловой скрыні з вечкам, які ўключала ў сябе трох камплектаў па шэсць карт з адмысловой інструкцыяй на троццахі старонках. У ёй аўтар тлумачыў сэнс задумы, педагогічны ёфект, магчымыя варыянты гульні для найлепшага авалодання географіі і пашырэння кругагляду ў маладзі.

Калода карт Дэлэстра мела чатыры колеры: чырвоны,

жоўты, зялёны і сіні. Кожная масць складалася з 13 карт, як і мусіла быць у традыцыйнай калодзе. Карапалі і дамы ў каронах, а ніжнікі (валты) убранныя ў каўпакі ці шапкі, у адпаведнасці са звычаемі той ці іншай краіны.

На карце з карапалём друкаваліся звесткі пра краіну ці правінцыю, называлася яе сталіца. Карапала ўтрымлівае звесткі пра адміністрацыйны падзел тэрыторыі. Ніжнік — назывы галоўных рэк. Туз вылучаўся выявай гербу краіны і дадатковым звесткамі пра ўрадлівасць і камерцію краю. Для карт у кожнай масці 10, 9, 8, 7, 6, 5, 4, 3, 2 — была прымеркаваная адпаведная колькасць графічных элементаў (гарады з іх адлегласцю да сталіцы, інфармація пра рэкі, на якіх яны стаяць). Дэлэстр выбачаўся, што з-за фармату карт яны змяшчаюць далёка не ўсю інфармацію, але бадай дастатковую для маладзі для пачатку навучання.

Як трэба было абыходзіцца з картамі? Самы просты варыянт — граць з імі ў звычайнай гульні, бо яны былі да гэтага цалкам адаптаваныя. Але стваральнік прадугледзеў некаторыя асаблівасці, каб яны лепей служылі аднакрынічай. Ён увёў дадатковую карту з сапраўднай географічнай мапай дзяржаваў і правінцый ў адпаведнасці з агульнай колькасцю карт. Астатнія 13 карт у камплекце былі іх дадаткамі і працягам. Гэтыя чатыры географічныя карты ў пачатку гульні раздавалі ўдзельнікам, што вызначала іх месца за стадлом (супадала з правілам гульні ў папулярную ў той час «Кадрэль»). Гулец, які глядзеў на гэту карту ўсю гульню, вывучаў абрэсы краю, які ён па волі лёсусу рэпрэзентаваў. З гэтымі картамі можна было іграць у іншую гульню, пашыраны ў французскім каралеўстве XVIII стагоддзя, а таму запакаваць аблішы Рэспублікі Абодвух Народаў у калоды карт Пруссіі, Аўстрый і Расіі ніхто не спяшаўся.

Каб азарт не зусім засці педагагічным

ўключыла ўсю тагачасную Рэч Паспалітую. Вялікая і Малая Польшча — жоўты і чырвоны колер, Чырвонае Русь — сіні, а Літва — зялёны. У Рэчы Паспалітай няспешна бег час каралявання перадапошняга манарха — Аўгуста Саса, які стаў карапалём у 1733 годзе пры дапамозе расійскай зброі. А французы ў час «Вайны за польскую спадчыну» (1733–1735) былі не супраць паставіць на гэта месца свайго пратэзэ, цесця Людовіка XV, Станіслава Ляшчынскага.

Дарэчы, Луі-Франсуа дэ Бурбон Канці (якому была прысвячаная гэтыя географічныя забавы), пачынаў сваю бліскучую вайсковую кар'еру якраз з уздезу ў гэтым канфлікце ў складзе Рэйнскага войска Францыі. Магчыма, гэтым тлумачыца такая пільная ўвага Дэлэстра да Рэчы Паспалітай. Каб дагадзіць патрону, ён выпусціў для яе асобную гульнявую калоду. Гэта тым больш цікава, бо пасля пэўнага ўздыму зацікаўленасці ў Францыі да Рэчы Паспалітай у канцы XVI — пачатку XVII стагоддзя, у час стварэння карт Дэлэстра, гэты інтарэс фактычна знікае, што было, відаць, вынікам значнага аслаблення ўплыву польска-ліцвінскай федэрациі ў Еўропе ды пашырэння анархіі ўнутры краіны (Для параўнання: часам буйнейшыя краіны траплялі ў больш шчыльную кампанію. Так, усяго адна калода была прадугледжана для Венгрыі, Трансильвانіі, Турцыі і Московіі).

Час пазнаёміца з Вялікім княствам Літоўскім! Якую інфармацыю на невялічкіх картах для гульні змог змясціць дзякуючы іх учэгістай памяці?

«Зялёныя — козыр»

Сёння ў шматлікіх калекцыях і кнігах захоўваюцца поўныя камплекты «Карт каб вывучаць географію» Дэлэстра. У прыватнасці, у Музее французскіх ігравых карт зберагаецца скрынка з арху значных памераў, аблекеная мармуровай паперай, у адмысловых ячэйках якой месцяцца калоды карт — шыкоўных эстампах рукі мастака-мініяцюрыста з дынастыі Паолі, размалёваныя пэнзлем у колеру масці.

Адна калода для частак свету; шэсць — для Францыі; тры — для Германскай імперыі; адна — для Англіі, Шатландыі, Ірландыі і Галандыі; адна — для Швецыі, Даніі, Нарвегіі і Прусіі; дзве — для Італіі; дзве — для Іспаніі і Партугаліі... Дзе шукаць Беларусь? У калодзе «Вялікая Польша, Малая Польша, Чырвонае Русь і Літва», згодна з рэаліямі геапалітыкі сярэдзіны XVIII стагоддзя. Да падзелаў Рэчы Паспалітай было яшчэ некалькі дзесяцігоддзяў, а таму запакаваць аблішы Рэспублікі Абодвух Народаў у калоды карт Пруссіі, Аўстрый і Расіі ніхто не спяшаўся.

Каб азарт не зусім засці педагагічным

Мапа ВКЛ

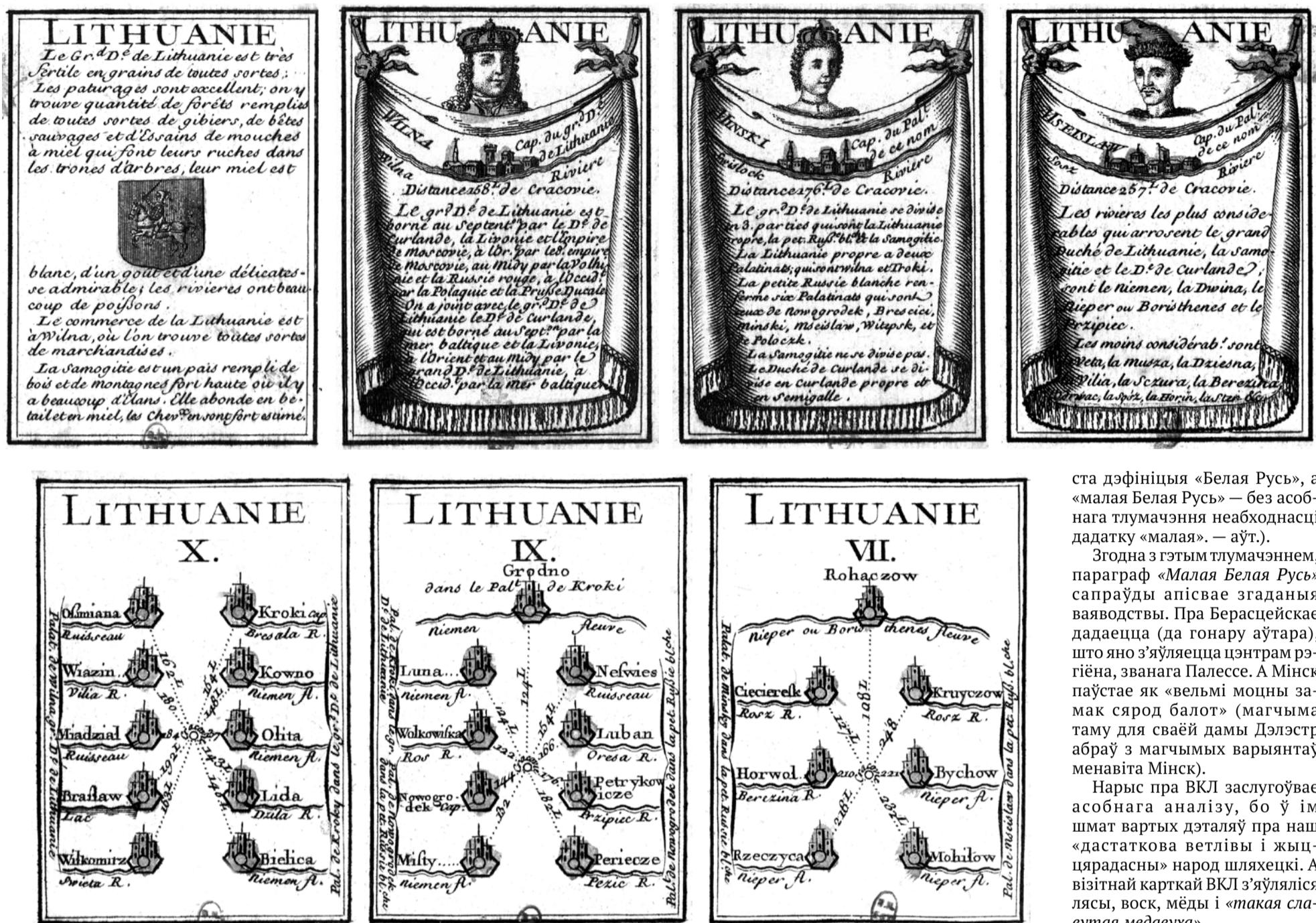
Мапа ВКЛ пафарбованая ў зялёны колер і арыентаваная не на поўнач, а на ўсход. Мочная дэфармацыя канфігурацыі дзяржавы, відаць, выкліканая неабходнасцю ўпісаць вялікую тэрыторию ў спецыфичны фармат ігравых карт. Сустрокаўца відавочная памылкі (Браслаў пазначаны як Брэслаў і гэтак далей).

Літва

Туз
Вялікае Княства Літоўскае вельмі ўрадлівае на зerne ўсіх гатункаў. Пашы выдатныя; тут знаходзіцца шмат лясоў, поўных усімі відамі дзічыны, дзікіх жывёлаў і рабёў дзікіх чполов, што робяць свае вулі ў ствалах дрэваў, а іх мёд белы з вытанчанымі цудоўнымі смакамі; у рэках шмат рыб. Выява — герба «Пагоня».

Камерцыя Літвы канцэнтруецца ў Вільні, дзе знайдзеш усе віды тавараў.

Жамойці — гэта край лясоў і вельмі высокіх пагоркаў, дзе шмат ласёў. Яна багатая на мёд, тамтэйшыя коні ў вялікай павазе.

«З калекцыі Нацыянальнай бібліятэкі Францыі»

Кароль

Вільня — сталіца ВКЛ. Рака Віля. Адлегласць ад Кракава 158 лье. Стылізаваная выява Вільні на рацэ Віллі.

ВКЛ на поўначы мяжуе з Курляндскім княствам, Лівоніяй і Маскоўскай імперыяй, на ўсходзе з Маскоўскай імперыяй, на поўдні з Валынню і Чырвонай Руссю, на заходзе з Польшчай і Прускім княствам. Злучана з ВКЛ Курляндія, амежаваная на поўначы Балтыйскім морам і Лівоніяй, на поўдні і ўсходзе ВКЛ, на заходзе — Балтыйскім морам.

Дама (каралева)

Мінск («Minski»), цэнтр аднайменнага ваяводства на рацэ Свіслач. Адлегласць ад Кракава 176 лье.

ВКЛ дзеліцца на трох часткі: уласна сама Літва, малая Белая Русь і Жамойція. Сама Літва мае два ваяводствы: Віленскае і Трокскае. Малая Белая Русь уключае ў сябе шэсць ваяводстваў: Навагрудскае, Берасцейскае, Мінскае, Мсціслаўскае, Віцебскае і Палацкае.

Жамойція не мае ўнутранага падзела. Курляндскае Герцагства дзеліцца на уласна Курляндыю і Сямігалью.

Валет

Мсціслаў, цэнтр аднайменнага ваяводства на рацэ Сож (Мсціслаў знаходзіцца на рацэ Віхры, даплыне Сажа). Але на карце паказваецца Сож, відаць, як буйнейшая бліжэйшая рака. Хаця ў іншых выпадках, такога спрашчэння не дапускаецца. Напрыклад: «Навагрудак на ручайні, Ашмяны на ручайні,

Браслаў на возеры». — аўт.). Адлегласць ад Кракава 257 лье.

Наибольш значная рэкі, што арашаюць ВКЛ, Жамойцію і Герцагства Курляндскае, ёсьць Нёман, Дзвіна, Днепр, альбо Барысфен, і Прыпяць.

Менш значная Вета, Муша, Дзісна, Вілля, Шчара, Беразіна, Одровіць (Друць), Сож, Гарынь, Стыр.

Далей калода складаецца з восьмі карт, арганізаваных такім чынам, каб дэманстраваць адлегласць кожнага паселішча ад Кракава і яго прыналежнасць да пэўнага ваяводства.

10-ка. Віленскае ваяводства ВКЛ: Ашмяна, Вязынь (на Віллі), Мядзел, Braslaū, Вялікамір.

Трокскае ваяводства ВКЛ: Трокі (сталіца ваяводства), Коўна, Аліта, Ліда, Беліца.

9-ка. Курляндскае ваяводства ВКЛ: Гродна, Луна, Ваўкавыск.

Ваяводства Навагрудскае ў малай Русі Белай: Навагрудак (сталіца ваяводства), Масты, Любань, Нясвіж, Петрыкавічы, Парычы.

8-ка. Ваяводства Берасцейскае ў малай Русі Белай: Бярэзіце

сталіца, Сяльцо (на Ясельдзе), Пінск, Кольна на Прыпяці. **Ваяводства Мінскае ў малай Русі Белай:** Барысаў, Пухавічы, Свіслач, Бабруйск.

7-ка. Ваяводства Мінскае ў малай Русі Белай: Рэчыца, Горваль, Чачэрск, Рагачоў.

Ваяводства Мсціслаўскае ў малай Русі Белай: Крычаў, Быхаў, Магілёў (відавочная памылка, бо Орша, Шклі, Быхаў, Магілёў былі ў Віцебскім ваяводстве — аўт.).

6-ка. Ваяводства Мсціслаўскае ў малай Русі Белай: Орша, Одруч-

ко (Друць), Шклі. У сярэдзіне XVII стагоддзя горад быў разбураны і канчаткова прыйшоў у занядзі. Аднак на картах Дэлэстра «беларуская Троя» яшчэ выступае як адно са значных паселішчаў Мсціслаўскага ваяводства. — аўт.).

5-ка. Ваяводства Віцебскае ў малай Русі Белай: Ула, Лукомля. **Ваяводства Полацкае ў малай Русі Белай:** Полацк (сталіца ваяводства), Туроўля, Суша.

4-ка. Ваяводства Полацкае ў малай Русі Белай: Ушачы, Дрыса. **Княства Жамойція:** Расіены, Меднікі.

3-ка. Біржы ў Жамойці. У Курляндыі: Віндаў, Голдунген.

2-ка. У Сямігальі, у герцагстве Курляндскім: Мітава, сталіца Сямігальі і Курляндыі, Егурпен (Егурпен — такі дзіўны тапонім сапраўды існуе і лакалізуецца недалёка ад Даўгаўпілса (Ēģipte — Medium pagasts)).

Крыніцы натхнення
Дэлэстра

Чым мог карыстацца Дэлэстр, апісваючы Беларусь? Чаму менавіта такая інфармацыя трапіла на карты?

Біографія Дэлэстра фактычна не вывучаная. Будзем сыходзіць з того, што пры падрыхтоўцы свайго праекта ён запазычваў звесткі з найбольш аўтарытэтных і сучасных крыніц па географіі Рэчы Паспалітай. Безумоўна, спыніцца на ўсіх выданнях той эпохі цалкам нерэальна,

тому абмяжуемся некалькімі пазіцыямі, якія найперш звяртаюць увагу з-за відавочнага падабенства.

На першое месца просіцца чатырохтомнае выданне эрудыта і энцыклапедыста Нікаляя Лэнгле (Nicolas Lenglet Du Fresnoy) пад тытулам «Метод для вывучэння географії, у якім даецца дакладнае апісанне Свету, узятае з лепых аўтараў» (Парыж, 1716). Яно некалькі разоў перавыдавалася і было ў той час найбольш актуальным і дасяжным. У 1730-х гадах Лэнгле адаптаваў свой твор па географіі для выхавання дзяцей, гэта книга была выдадзена ў перакладзе ў Віленскай друкарні ў 1780-х гадах. А книга па гісторыі Лэнгле дае разгорнуты нарыс развіцця ВКЛ і Польшчы да канцы XVII стагоддзя.

Пры апісанні Рэчы Паспалітай Лэнгле цешыў самлюбства французаў заўгадай, што «Польша адносіць да сваіх найлепшых дзён тая, што праішлі пад уладай Прынца з дынастыі Анжу (Генрых Валенз).» У параграфе гэтай кнігі, што змяшчае апісанне ВКЛ, тлумачыцца нечаканае дасяжненне да «малой Белай Русі» Берасцейшчыны, што раней стала адносіцца да рэгіёну Літвы. «Уласна Літва, паводле Starovolscius, за якім пайтарае большасць географаў, уключае Віленскае, Трокскае і Берасцейскае ваяводствы, але гэта апошніе [ваяводства] перанесці на малую Белую Русь вучоны Hartnock, якому мы верым і за ім пайтараем» (заўважым, што тут выкарыстоўваецца не про-

ста дэфініцыя «Белая Русь», а «малая Белая Русь» — без асобнага тлумачэння неабходнасці дадатку «малая». — аўт.).

Згодна з гэтым тлумачэннем, параграф «Малая Белая Русь» сапраўды апісвае згаданыя ваяводствы. Пра Берасцейскае дадае ўказа (да гонару аўтара), што яно з'яўляецца цэнтрам рэгіёна, званага Палессе. А Мінск пайстае як «вельмі моцны замак сярод балот» (магчыма таму для сваёй дамы Дэлэстр абраў з магчымых варыянтаў менавіта Мінск).

Нарыс пра ВКЛ заслугоўвае асобнага аналізу, бо ў ім шмат вартых дэталяў пра наш «дастатковая ветліві і жыццярадасны» народ шляхецкі. А візітнай карткай ВКЛ з'яўляецца лясы, воск, мёды і «такая славутая медавуха»...

У некаторых фрагментах тэксты карт Дэлэстра наўпрост цытуюць сачыненне Лэнгле. Напрыклад, тэкст з Туз: «Жамойція ... тамтэйшыя коні ў вялікай павазе», а ў Лэнгле знаходзім лагічны фінал сказу «...тамтэйшыя коні ў вялікай павазе за іх лёгкасць і хуткасць».

Не правінцыя

Нават такая легкадумная крыніца, як гэтыя географічныя карты для гульні, дае нам цікавы злапак уяўленняў замежнікаў пра нашу Бацькаўшчыну трыста — трыста пяцьдзясят гадоў таму. Відавочна, мела месца пэўнае спазненне ў абаўленні звестак пра ўрбаністыку ВКЛ, іначай не патлумачы згадкі як значных цэнтраў Друцка, Вільні, Улы, Суши, якія хутчэй звязаныя з беларускімі рэаліямі XVII стагоддзя, чым сярэдзіны XVIII стагоддзя.

Паводле гульні, ВКЛ мела выразны асаблівасці і выглядала не так блага: досьць урадлівае, прыдатнае да жыцця, са шматлікімі гарадамі, з лясамі, і, што адметна, вельмі пчаліны край. Не выглядае яно і польскай правінцыяй, што будзе пазней пераважаць ва ўяўленнях еўрапейцаў ужо пасля падзелаў Рэчы Паспалітай, пераважна дзякуючы высілкам польскай эміграцыі.

Падсумоўваючы, скажам, што гейміфікацыя асветы пачалася не сёння. Карты Дэлэстра яшчэ раз даказваюць, што адукацыя не павінна быць выключана сумнай і акадэмічнай справай, але можа ўключыць і элементы спаборніцтва; цікавай і захапляльнай для вучняў, прыбытковай для выдаўцу і выніковай для выкладчыкаў.

Што адбываецца з Чырвоным касцёлам?

Дзіяна ПІНЧУК

Беларуская рэканструкцыя гістарычных славутасцяў з'яўляеца ледзь не самай пазнавальнай у свеце. Сярод вандроўнікаў ужо з'явілася прымаўка, заснаваная на сумных прыкладах такога абнаўлення: «Трэба з'ездіць і паглядзець, пакуль не рэканструявалі». Падобная сітуацыя складваецца і з адным з сімвалаў сталіцы – Чырвоным касцёлам у Мінску.

Рэканструкцыя яшчэ ў самы разгары, але для таго, каб ужо зараз убачыць яе хібы, не трэба мець вышэйшай адукцыі, якой валодаюць інжынеры КУП «Мінская спадчына», што ажыццяўляе абнаўленне самага вядомага каталіцкага храма Беларусі.

Справядлівасці дзеля адзначым, што Чырвоны касцёл ніводнага разу сур'ёзна не рэканструяваўся – за сваю большым стогадовую гісторыю. Але ісці на такі сур'ёзны крок толькі для таго, каб паставіць галачку насупраць «правялі рэканструкцыю Чырвонага касцёла перад Еўрапейскімі гульнямі–2019», як мінімум, па-блузнерску. Гэта павінна быць вельмі грунтоўная і ўдумлівая праца. Але ўжо сёня ўнутры Чырвонага касцёла можна ўбачыць няўзброеным вокам жоўтыя плямы і трэшчыны на столі, якія сталі наступствам зімовых вонкавых работ.

А якіх яшчэ вынікаў трэба было чакаць, калі будаўнікі арганізавалі асноўны фронт працы па замене даху ў зімовы перыяд, падчас моцных снегападаў? Формула іх працы выглядала наступным чынам: зняць старое пакрыццё – пачакаць,

пакуль туды нападае снег, – пакласці новую дахоўку. І самыя жахлівія наступствы здарыліся, калі снег пачаў раставаць і прасочвацца: па храму пайшли жоўтыя падцёкі, а ў некаторых месцах – увогуле трэшчыны.

«Не адмаўляем, што, акрамя ўсяго, у нас і раней падцякаў падвал, і таму мы зрабілі самаробныя трубы з кропельніц. Але мы ж спадзяваліся на тое, што рэканструкцыя выправіць сітуацыю. А на справе зрабілася горш. Пасля прац з дахам увогуле ліліся ручай па сценах. А плашчаніцу мы вымушаны былі накрыць цэланфанам, бо яна можа сапсавацца ад вільгаці», – дзеляцца прыхаджане з «Новым Часом».

Такую паспешлівасць тлумачаць хуткім надыхам Еўрапейскіх гульняў, што пройдуць у 2019 годзе ў Мінску. Дык на справе: мы маём толькі чарговую паказальную працэдуру?

Гэта не дae права будаўнікам нават не прыслухоўвацца да пажаданняў у рэканструкцыі настаяцеля Чырвонага касцёла. З улікам сучасных рэалій, па-

мяшканні храма і плябаніі маюць патрэбу ў перапланіроўцы.

Самае цікавае, што перад пачаткам рэканструкцыі адбываўся сумеснае пасяджэнне арганізацыі, што займаецца абнаўленнем касцёла, і прадстаўнікоў каталіцкага храма, якое было арганізавана з мэтай наладжвання дыялогу паміж бакамі. Падчас яго Чырвоны касцёл агучыў усе пажаданні, і іх выслушалі. Але, як выясцілася ўдалейшым, не пачулі: пасяджэнне мела толькі фармальныя характеристы. Па сутнасці, ні адно пажаданне не было ўлічанае.

Так, адным з пажаданняў была перабудова плябаніі (двара святара). Але ўесь дыялог звёўся да таго, што будаўнікі адзін раз прый-

шлі, зрабілі замеры, спыталі, як было, – і ў выніку так і пакінулі, змяніўшы толькі матэрыялы.

«Мы чакалі рэканструкцыю, бо хацелі зрабіць унутры так, як нам будзе зручна. Мы хацелі змяніць прызначэнне памяшкання. Мы не разумеем, навошта трэба было лезці ўнутр, зрываць падлогу, плітку, каб паставіць тое ж самае? Мы лічылі, што калі гэта ўсё зрываецца, то з мэтай, каб змяніць, спытаўшы наша меркаванне», – кажуць прыходжане.

У Чырвоным касцёле ўвогуле існуе праблема з памяшканнямі. Напрыклад, на кухні месца хапае толькі для адной гаспадыні. Але ў храме бывае шмат гасцей, відавочна, што месца трэба больш. Рамонт не вырашыў гэтую праблему. Будаўнікі проста змянілі матэрыялы са старых на новыя.

Таксама ў Чырвоным касцёле няма спецыяльных службовых памяшканняў, ёсць толькі адна маленкая каморка, дзе размяшчаюцца і пральня, і прасавальная, таксама тут знаходзяцца фларысты і прыбиральщицы. Відавочна, што кожнаму з іх патрэбна асобнае месца працы. Але пакуль такая перспектыва нават не плануецца.

Тая ж сітуацыя склалася вакол хораў і тэатра «Зніч», якія дзейнічаюць пры касцёле. Першым няма дзе рэпетаваць, а тэатр ужо не змяшчаецца ў адведзеным яму месцы. Але і на гэта не звяртаюць увагі, не кажучы ўжо пра спробы вырашэння праблемай.

Вялікай праблемай з'яўляюцца наставнікі адзін раз прыйдзяць, будаўнікі не спышаліся, а можа і ўвогуле не збіраліся яго рабіць. Дагэтуль на тысячныя патокі прыходжан на вялікія святы прыходзіцца адзін галоўны выхад. Нават МНС не звяртала ўвагі на просьбы зрабіць другі выхад, тым самым забяспечыць усе меры пажарнай бяспекі.

«У нас такі цяпер такі стан, напоўнены страхам, што, калі будаўнікі прыйдзяць у касцёл з унутранымі работамі, то паўтарыцца тая ж гісторыя, што і на плябаніі. Пытанне толькі адно: а навошта рабіць тое, што нам не трэба?» – задаюць пытанні прыходжане.

Як вядома, у савецкі час Чырвоны касцёл быў перапрафіяваны ў Дом кіно. Сакральны будынак не толькі пазбавілі рэлігійнай атрыбутыкі, але і перабудавалі. Прыйдзяне ў прымым сэнсе гэтага слова змагаліся за яго. Гэта страшна. Але не менш жахліва тое, што адбываецца цяпер. Як і ў часы СССР, прыходжане зноў вымушаныя змагацца. Напэўна, незалежная Беларусь карыстаецца метадамі савецкай улады, што ўсё павінна дасягацца толькі праз змаганне.

Вялікай праблемай з'яўляюцца наставнікі адзін раз прыйдзяць, будаўнікі не спышаліся, а можа і ювогуле не збіраліся яго рабіць. Дагэтуль на тысячныя патокі прыходжан на вялікія святы прыходзіцца адзін галоўны выхад. Нават МНС не звяртала ўвагі на просьбы зрабіць другі выхад, тым самым забяспечыць усе меры пажарнай бяспекі.

«У нас такі цяпер такі стан, напоўнены страхам, што, калі будаўнікі прыйдзяць у касцёл з унутранымі работамі, то паўтарыцца тая ж гісторыя, што і на плябаніі. Пытанне толькі адно: а навошта рабіць тое, што нам не трэба?» – задаюць пытанні прыходжане.

Як вядома, у савецкі час Чырвоны касцёл быў перапрафіяваны ў Дом кіно. Сакральны будынак не толькі пазбавілі рэлігійнай атрыбутыкі, але і перабудавалі. Прыйдзяне ў прымым сэнсе гэтага слова змагаліся за яго. Гэта страшна. Але не менш жахліва тое, што адбываецца цяпер. Як і ў часы СССР, прыходжане зноў вымушаныя змагацца. Напэўна, незалежная Беларусь карыстаецца метадамі савецкай улады, што ўсё павінна дасягацца толькі праз змаганне.

Новы час
падпісны індэкс
63279

Падпішыся сам і падпіши бацькоў!

Новы час

ПАДТРЫМАЙ
"НОВЫ ЧАС" –
НАБУДЗЬ ГАЗЕТУ
Ў ШАПІКУ!

Новы час
Агульнапалітычная штотыднёвая газета
novuchas.by

Выдаецца з сакавіка 2002 г. (с) Новы Час
Галоўны рэдактар Колб Аксана Мікалаеўна
Намеснік рэдактара Пульша Сяргей Пятровіч
Стыль-рэдактар Пляўская Святлана Віктараўна

ЗАРЕГІСТРАВАНА Міністэрствам інфармації Рэспублікі Беларусь. Пасведчанне аб дзяржаўнай реєстрацыі № 206 ад 20 ліпеня 2009.

ЗАСНУВАЛЬНИК Мінскія гарадская арганізацыя ГА ТБМ імя Ф. Скарыны.
Адрас: 220005, г. Мінск, вул. Румянцева, 13.
Тэл. (+375 17) 263 85 11.

ВЫДАВЕЦ Выдавецкае юнітарнае прадпрыемства «Час навінаў».
Пасведчанне ад 25.04.2014 г.

АДРАС РЭДАКЦЫІ і ВЫДАЎЦА
220113, г. Мінск, вул. Мележа, 1–1234.
Тэл. +375 17268-52-81; +375 29 625-57-51,
novuchas@gmail.com; novuchas.by
Падпісны індэкс 63279

НАДРУКАВАНА ў друкарні ТАА «Ролл-Прінт», г. Мінск, вул. Халмагорская, 59 А.
ЛП №02330/484 ад 16.02.2018. Замова №20

Падпісаны да друку 13.04.2018. 8.00.
Наклад 2500 асобнікай. Аб'ём 3 друк.
аркушки. Кошт свабодны.

Рэдакцыя можа друкаваць артыкулы дзеля палемікі,
не падзяляючы пазіцыі аўтараў. Пры выкарыстанні
матэрыялаў газеты спасылка на «Новы Час» абавязко-
вая. Рукапісы рэдакцыі не вяртае і не разнізуе
мастакі творы. Чытальня пошта публікуеца
паводле рэдакцыйных меркаванняў.